

Heli Heikkilä
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan
ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi (AMK), diakoni
Opinnäytetyö, 2020

HYVÄÄ VANHUUTTA ETSIMÄSSÄ

Asiakkaan kokemuksia Etsivä vanhustyö -hankkeesta

TIIVISTELMÄ

Heli Heikkilä

Hyvää vanhuutta etsimässä. Asiakkaan kokemuksia Etsivä vanhustyö -hankkeesta

49 sivua, 2 liitettä

Syksy 2020

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK), diakoni

Heinolan kaupungissa toteutettiin Etsivä vanhustyö -hanke vuosina 2018-2020. Hanke oli Heinolan kaupungin hallinnoima, mutta sitä tehtiin yhteistyössä muun muassa Heinolan seurakunnan ja Jyränkölän settlementin kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli kartoittaa asiakkaiden kokemuksia hankkeesta, sekä heidän omia arvioitaan siitä, onko hanke tuonut lisää hyvää heidän elämäänsä. Tavoitteena oli saada asiakkaiden oma arvio ja kokemus hankkeesta eri toimijoiden hyödynnettäväksi ikäihmisten palveluiden kehittämisessä.

Asiakkaiden kokemuksia ja arvioita kerättiin puolistrukturoituina yksilöhaastatteluiluina. Tutkimusta varten haastateltiin kahdeksaatoista hankkeen asiakasta. Tutkimus oli laadullinen tutkimus, jossa aineistoa analysoitiin sekä määrällisen, että laadullisen tutkimuksen keinoin.

Hanke koettiin asiakkaan näkökulmasta hyödylliseksi ja hyväksi. Se oli tutkimuksen mukaan lisännyt hyvää asiakkaan elämässä. Hyvä konkretisoitui muun muassa virkistymisenä arjessa sekä voimavarojen ja turvallisuuden tunteen lisääntymisenä. Valtaosa vastaajista koki, että toiminnan kautta myös yksinäisyys tai yksinäisyyden tunne oli vähentynyt.

Etsivä vanhustyö -hanke oli monitoimijainen yhteistyön hanke. Yhteistyö on kaikkien toimijoiden etu, joka vaatii yhteistä suunnittelua ja sopimista. Verkostomainen yhteistyö on suhteellisen uusi, mutta todennäköisesti tulevaisuudessa hyvinkin monella alalla käytössä oleva toimintatapa. Verkostomaisen yhteistyön käytäntöjä, haasteita ja mahdollisuuksia olisi tärkeää tutkia lisää.

Asiasanat: vanhus, etsivä vanhustyö, vanhusten yksinäisyys, yhteistyö

ABSTRACT

Heli Heikkilä

Looking for a good old age. Clients' experiences of the Outreach Elderly Work project

49 pages and 2 appendices

Autumn 2020

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree Programme in Social Services

Bachelor of Social Services

Option in Diaconal Work

The Outreach Elderly Work project was implemented in the city of Heinola in 2018-2020. The project was managed by the city of Heinola, but it was carried out in co-operation with many partners, mainly the Evangelical Lutheran church of Heinola and Jyränkölä Settlement.

The purpose of this thesis was to gather information about the clients and their experiences of outreach elderly work. It is focusing on the question if the project has added positive things to the clients' lives and what those might be. This thesis tended to let the older people's voices be heard. The aim was to get the clients' own estimation and experience of the project to be utilized by various actors in the development of services for the elderly.

The data were collected from eighteen clients by a semi-structured individual interview and analyzed both quantitatively and qualitatively.

The findings indicate that clients had positive experiences about the project and it had added positive things to the client's life. Positive points appeared in the form of recreation in everyday life, an increased mental resource and a sense of security. The majority of the clients felt that loneliness or feelings of loneliness had also decreased through the project.

The Outreach Elderly Work project in Heinola was a co-operative project. That kind of co-operation is a relatively new procedure but is likely to be used in many areas in the future. Further studies could focus on the practices, challenges and opportunities of multi-actor co-operation.

Keywords: elderly, outreach elderly work, loneliness, co-operation

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 VANHUUS ELÄMÄNVAIHEENA.....	6
2.1 Ikä ei ole vain numero	6
2.2 Elämänlaatu ja hyvinvointi.....	7
3 VANHUSTEN YKSINÄISYYS JA YKSINÄISYYDEN KOKEMUS	10
3.1 Yksinäisyys hyvinvointivajeena	10
3.2 Vanhusten kokemuksia yksinäisyydestä	11
4 ETSIVÄ VANHUSTYÖ	14
4.1 Etsivää vanhustyötä ohjaavat lait ja suositukset	14
4.2 Etsivän vanhustyön toimintamalli	15
4.3 Diakoninen vanhustyö.....	17
4.4 Etsivän vanhustyön hanke Heinolassa	18
5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET	21
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	22
6.1 Laadullinen tutkimus	22
6.2 Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä.....	23
6.3 Haastattelujen toteutus	25
6.4 Aineiston analysointi	26
7 TULOKSET	28
7.1 Ohjautuminen ja odotukset	28
7.2 Hankkeen vaikutukset asiakkaan arvioimana	31
7.3 Asiakkaiden kokemuksia hankkeesta	34
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	38
9 POHDINTA.....	41
9.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	41
9.2 Oma oppimisprosessi ja ammatillinen kasvu	43

LÄHTEET	46
LIITE 1. Kutsu haastatteluun.....	50
LIITE 2. Haastattelulomake.....	51

1 JOHDANTO

Vanhuus on yhteiskunnallisesti ajankohtainen haaste. Väestörakenteen ikääntymässä esiin on nostettu enenevässä määrin laadukkaan vanhuuden ja ikäihmisten hyvinvoinnin teemoja, sekä palvelurakenteen muutostarvetta vastaamaan tulevaisuuden tarpeita. Kotona asuminen, sen mahdollistaminen ja tukeminen mahdollisimman pitkään, on yksi merkittävä näkökulma tässä väestörakennemuutoksessa. Valtioneuvoston laatusuosituksen (2017-2019) tavoitteena on tukea vanhusten kotona asumista ja kehittää kotiin tuotavia palveluja. Niin ikään hallituksen kärkihanke (2016-2018) keskittyi ikäihmisten kotihoidon kehittämiseen ja omaishoidon vahvistamiseen.

Tutkimusaihe on ajankohtainen ja tarpeellinen, ei ainoastaan yksilön, vaan myös toimintaympäristön näkökulmasta. Heinolan kaupunki on vajaan 20 000 asukkaan pääjähämäläinen kaupunki, jonka väestörakenne on ennusteiden mukaan ikääntymässä nopealla vauhdilla. Se haastaa alueen toimijat toisaalta miettimään omia toimintamallejaan, mutta myös etsimään hyviä yhteistyömalleja yhteisessä toimintaympäristössä. Tästä Etsivä vanhustyö -hanke on mielestäni hieno esimerkki.

Opinnäytetyöni lähti liikkeelle kiinnostuksestani laadukasta vanhuutta ja vanhustyön erilaisia toimintamuotoja kohtaan. Sain mahdollisuuden tehdä tutkimuksen etsivän vanhustyön hankkeessa Heinolassa. Hanke on Heinolan kaupungin hallinnoima hanke, mutta sitä toteutetaan yhteistyössä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Sen tavoitteena on luoda ja juurruttaa kaupunkiin uusi toimintatapa, jossa etsitään ja löydetään haavoittuvassa asemassa olevia ikäihmisiä ja tuetaan heidän turvallista kotona-asumistaan mahdollisimman pitkään. Tavoitteena on myös vähentää yksinäisyyttä ja parantaa heidän elämänlaatuaan. Keskeisimpinä yhteistyökumppaneina hankkeessa ovat seurakunnan diakoniatyö, Jyränkölän settlementti.

Paikallisesti Heinolassa on kolme suurta toimijaa; Heinolan kaupunki, Heinolan seurakunta ja Jyränkölän settlementti. Vanhuspalveluiden osalta kaupungin

toimintaa ohjaa vanhuspalvelulaki. Se velvoittaa kuntia järjestämään palveluita riittävällä tavalla, mutta laki myös sisältää veloitteen tehdä yhteistyötä toisten toimijoiden kanssa. Seurakunta on vanhuspalveluissa luonteva yhteistyökumppani. Kirkon diakoniatyöllä on pitkät perinteet ja vahva ammatillinen osaaminen, jonka fokuksessa on aina ollut lähimmäisyys ja heikompiensa auttaminen. Settlementin visio sitoutua vaikeimmassa asemassa olevien ihmisten hyvinvoinnin edistämiseen luo näille kolmelle toimijalle yhteisen intressin ja vahvan pohjan kattavan ja toimivan toimintamallin rakentamiseksi.

Vanhukset, tai millä nimellä tätä arvokasta ja rikkaan elämänkokemuksen omaavaa ikäryhmää kutsutaankaan, on monimuotoinen joukko. Eliniän pidentyessä lisääntyvät myös toimintakykyiset ja aktiiviset eläkeiän vuodet. Siinä mielessä ikää tulee katsoa vain numerona. Jokainen vanhus on nähtävä yksilöllisesti, ja hyvä elämä tapauskohtaisesti.

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuulla hankkeen asiakkaita itseään ja saada heidän äänensä kuuluviin. Tavoitteenani on saada tietoa siitä, millaisia kokemuksia asiakkailla on ollut hankkeesta ja onko hankkeesta ollut heille hyötyä. Onko hankkeen myötä elämään tullut lisää jotain hyvää, ja mitä hankkeen tuoma hyvinvointi on ollut? Keräsin aineiston haastattelemalla kahdeksaatoista vanhusta, jotka olivat olleet mukana Heinolan etsivän vanhustyön hankkeessa. Haastattelut toteutin puolistrukturoituina haastatteluina, ja aineistoa analysoin sekä määrällisen, että laadullisen tutkimuksen keinoin.

2 VANHUUS ELÄMÄNVAIHEENA

2.1 Ikä ei ole vain numero

Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan vuonna 2030 yli 65-vuotiaiden osuus väestöstä on noin 25 prosenttia ja vuoteen 2050 mennessä osuus on kasvanut noin 30 prosenttiin. Syntyvyyden laskiessa ja yli 65-vuotiaiden prosentuaalisen osuuden kasvaessa väestörakenne muuttuu muotoaan ja se vaikuttaa moniin asioihin niin yhteiskunnassa laajemmin kuin paikallisellakin tasolla. Kiinnostava ja samalla huolestuttavakin näkökulma on niin sanottu huoltosuhde, joka kuvaa väestöstä alle 15-vuotiaiden ja yli 65-vuotiaiden määrällistä suhdetta. Tämä huoltosuhde on muuttunut ratkaisevasti viime vuosikymmenien aikana. Vuosien 1970-2060 välillä 15-vuotiaiden määrän arvioidaan puolittuvan ja yli 65-vuotiaiden määrän kolminkertaistuvan. (Tilastokeskus 2019)

Sosiaali- ja terveysministeriön (2017, 34) laatiman laatusuosituksen mukaan ikääntyneellä väestöllä tarkoitetaan vanhuuseläkkeeseen oikeuttavassa iässä olevaa väestöä. Tämän mukaan vanhuksilla tarkoitetaan siis eläkeiän saavuttaneita eli 65-vuotiaita tai vanhempia. Numeerinen ikä on lahjomaton määrittelyn perusta, mutta ei toki kerro vielä yksilön tilanteesta mitään. Tässä mielessä ikä on vain numero, mutta määrittely kaipaa laajempaa näkökulmaa. Iäkkäällä henkilöllä tarkoitetaan henkilöä, jonka fyysinen, kognitiivinen, psyykkinen tai sosiaalinen toimintakyky on heikentynyt korkean iän myötä alkaneiden, lisääntyneiden tai pahentuneiden sairauksien tai vammojen vuoksi taikka korkeaan ikään liittyvän rappeutumisen johdosta.

Tutkimusten mukaan harva eläkkeelle jäävä kokee itseään vanhaksi, saati haluaisi kutsuttavan itseään vanhukseksi. Yli 65-vuotiaita kutsutaan eri yhteyksissä esimerkiksi nimillä seniori, ikäihminen, ikääntynyt tai vanhus. Nämä nimet herättävät eri ikäluokissa erilaisia mielikuvia, osin valitettavan kielteisiäkin. (Vanhustyön keskusliitto 2018)

Nykyään voidaan puhua postmodernista vanhuudesta, jonka tunnuspiirteitä ovat muun muassa yksilöllisyyden ja kokemuksellisuuden korostaminen. Vanheneminen ja vanhuus määritellään yhä useammin yksilöllisesti ikääntyvän ihmisen oman kokemuksen kautta. (Paasonen 2004, 44-45)

Suuret ikäluokat saavuttivat ja todennäköisesti myös tulevat sukupolvet saavuttavat eläkeikän keskimäärin edeltäjiään terveempinä ja myös terveitä elinvuosia on odotettavissa aiempaa suuremmalla todennäköisyydellä. Nykyään käytetään ilmaisuja kolmannesta tai jopa neljännestä iästä. Kolmas ikä määritellään eläköitymisen jälkeisiin vuosiin, ehkä jopa muutamaan vuosikymmeneen, joka on vapauden, aktiivisuuden ja harrastusten täyttämää aikaa. Eläkkeelle siirtyminen merkitsee siis nykyisin harvoin vanhuuteen astumista siinä mielessä, kuin se yleisesti mielletään. Neljäs ikä alkaa noin 80 vuoden tienoilla, jolloin hoidon tarve ja riippuvuus muista lisääntyy. (Karisto 2013, 90-91; Paasonen 2004, 44)

Vanhuutta voi katsoa myös sen elämänvaiheen tehtävän kautta. Amerikkalainen R.J. Havighurst on jaotellut ihmisen elämänkaaren erilaisiin kehitystehtäviin. Hänen mukaansa ikääntyvän ihmisen kehitystehtäviä ovat väheneviin voimiin ja heikentyvään terveyteen sopeutuminen, eläkeläisyyteen ja pieneneviin tuloihin sopeutuminen, puolison kuolemaan sopeutuminen, sosiaalisen aktiivisuuden ylläpitäminen, tyydyttävien elämänolojen luominen sekä omaan ikäryhmään liittyminen. (Eloranta, T. & Punkanen, T. 2008, 30)

2.2 Elämänlaatu ja hyvinvointi

Eliniän pidentyessä elämään tulee lisää sekä toimintakykyisiä vuosia, mutta myös vuosia, jolloin toimintakyky on heikentynyt ja avuntarve lisääntynyt. Vanhuutta ja vanhuuden toimintakykyä voidaan hahmottaa esimerkiksi fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja hengellisen osa-alueen kautta. Nämä neljä muodostavat yhdessä kokonaisuuden, joilla on vaikutus toisiinsa. Toimintakyky on kykyä suoriutua arjen erilaisista toiminnoista sekä kykyä kokea erilaisia kokemuksia ja näin elää mahdollisimman täysipainoista ja laadukasta elämää. (Lähdesmäki & Vornanen 2014, 19-20)

Elämänlaatu on monen asian summa. Ikäihminen peilaa omaa elämänlaatuaan sekä yksilöllisesti, että omaan kulttuurihistorialliseen viitekehykseen. Terveys, turvallisuus sekä läheiset ihmiset ovat keskeiset elämänlaadun elementit. Vaikka iän myötä näistä tekijöistä pitää pikkuhiljaa luopua, on läheisten ja ammattilaisten tärkeää pyrkiä maksimoimaan ikäihmisen elämänlaatu loppuun asti. Itsemääräämisoikeuden ja omiin asioihin vaikuttamisen kautta ihminen voi kokea elämänsä arvokkaaksi ja mielekkääksi. (Eloranta, T. & Punkanen, T. 2008, 33-35)

Vaikka arkipuheessa hyvinvointi ymmärretään usein mielihyvän ja nautinnon näkökulmasta, perinteisessä pohjoismaisessa tutkimuksissa sillä tarkoitetaan laajemmin ihmisenä olemisen aineellisen perustan lisäksi terveyden, sosiaalisten suhteiden ja sosiaalisen identiteetin kokonaisuutta. Näiden kolmen ulottuvuuden takana on suomalaisen sosiologin Erik Allardtin kehittämä hyvinvointiteoria (1976). Siinä hyvinvoinnin ulottuvuudet nimetään termeillä *having* (aineellinen elintaso), *loving* (sosiaaliset suhteet) ja *being* (itsensä toteuttaminen). Myöhemmin myös *doing* on liitetty itsensä toteuttamisen ulottuvuuteen. Koettu hyvinvointi tarkoittaa yksilön omaa kokemusta näistä ulottuvuuksista ja niiden summa määrittelee yksilön elämän tyytyväisyyden ja onnellisuuden. Hyvinvointi ei määrity pelkästään elinoloista, vaan yksilöllisistä mieltymyksistä ja kokemuksista. Näin ollen hyvinvointia ei voida täysin kategorisesti määritellä. (Karvonen 2019, 96, 174)

Heikkinen (2013, 396) puhuu vanhenemisen ulottuvuuksista ja onnistuvasta vanhenemisestä (successful aging). Onnistuva vanheneminen on hänen mukaansa viime vuosina muodostunut kiinnostavaksi käsitteeksi gerontologian alalla. Käsitteeseen sisältyy kolme pääkomponenttia, jotka ovat vähäinen sairauksien tai niihin liittyvien toiminnan vajavuuksien todennäköisyys, hyvä kognitiivinen ja fyysinen kapasiteetti sekä aktiivinen elämänote. Tätä onnistuneen vanhenemisen kolmiosaista käsitettä on toisaalta kritisoitu ja pidetty elitistisenä, koska sosiaalis-taloudellisella asemalla katsotaan olevan siinä niin suuri merkitys. Mahdollisuus onnistuneeseen vanhenemiseen riippuu monista tekijöistä. Osa tekijöistä on muokattavissa, kuten elinolot tai elintavat, mutta eivät suinkaan kaikki. Esimerkiksi geeneihin tai sukupuoleen ei voida itse vaikuttaa.

Toimintakyky on olennainen tekijä vanhuksen elämänlaadussa ja hyvinvoinnissa. Koska toimintakyky on monen tekijän summa, sen heikkeneminen myös vaikuttaa moneen elämän osa-alueeseen. Esimerkiksi fyysisen toimintakyvyn heikentyessä saattaa myös sosiaalinen elämä köyhtyä. Yksi elämänlaadun ja hyvinvoinnin riskitekijä on yksinäisyys. Yksinäisyyttä käsittelen omassa luvussa, koska se on tämän tutkimuksen kannalta keskeinen ilmiö.

Vanhuutta on tutkittu paljon ja se tuntuu olevan aiheena kiinnostava monien tieteenalojen näkökulmasta. Yliopistojen tietokannoista hakusanoilla vanhus, vanhuus tai ikäihminen, löytyy runsaasti tutkimuksia liittyen muun muassa ikäihmisten hyvinvointiin, vanhenemiseen, aktiivisen arjen ja toimijuuden tukemiseen, vanhuuden ymmärtämiseen ja laadun parantamiseen hoitotyön tai toimijoiden yhteistyön parantamisen näkökulmasta. Omassa opinnäytetyössäni kiinnostavimpia näistä olivat vanhuuteen ja yksinäisyyteen liittyvät tutkimukset.

3 VANHUSTEN YKSINÄISYYS JA YKSINÄISYYDEN KOKEMUS

3.1 Yksinäisyys hyvinvointivajeena

Yksinäisyydestä puhuttaessa on tärkeää muistaa, että yksinäisyys voidaan kokea sekä myönteisenä että kielteisenä kokemuksena. Yksin oleminen ei suoraan tarkoita yksinäisyyttä. Yksin oleminen voi olla myös voimavara ja tietoinen päätös. Yksin voi elää rikasta ja hyvää elämää, kun se on vapaaehtoista ja valittua. (Näslindh-Ylispangar 2012, 20-21)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Hyvinvointikompassi 2018 -tietokannan mukaan 7,2 prosenttia 65 vuotta täyttäneistä tuntee itsensä yksinäiseksi. Otannassa on koko maa. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Terveystemme 2018 -tilastojen mukaan Päijät-Hämeen alueella yksinäiseksi itsensä tuntevat yli 75-vuotiaista vajaa 9 prosenttia. (Karvonen 2019, 99; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2018)

Sosiaalisuus ja toisten ihmisten kanssa toteutuva vuorovaikutus ovat ihmisyyden ja hyvinvoinnin kannalta merkittäviä tekijöitä. Kun ihminen jää syystä tai toisesta haluamattaan yksin, voi se vaikuttaa ratkaisevalla tavalla hänen hyvinvointiinsa. Tutkimusten mukaan yksinäisyys ei vaikuta meihin vain psyykkisellä tasolla, vaan sillä voi olla myös vakavia fyysisiä seurauksia. Yleisradio uutisoi (11.4.2019) yksinäisyyden olevan elimistölle kuin viisitoista tupakkaa päivässä. Samassa uutisessa haastateltiin ylilääkäri ja professori Peter Strangia, jonka mukaan yksinäisyys lisää muun muassa psyykkisen pahoinvoinnin riskiä, kohonnutta itsemurha- ja dementiariskiä sekä riksiä sairastua sydän- ja verisuonitauteihin.

Juha Saari (2009, 45-46) arvioi, että yksinäisyys aiheuttaa kiistattomasti lukuisia terveyshaittoja. 1980-luvulla tehdyn meta-analyysin mukaan yksinäisyys (social isolation) nostaa verenpainetta, lisää painoa ja vähentää liikuntaa. Näiden tekijöiden vuoksi yksinäisyys on yksi sairastumista ja ennen aikaista kuolemaa ennustava riskitekijä. Myös uudemmissa tutkimuksissa yksinäisyys on yhdistetty uniongelmiin, passiivisuuteen ja moniin muihin samankaltaisiin terveysongelmiin. Yksinäisyyden ja terveyden väliltä on löydetty viisi eri kausaalista yhteyttä. Ne

liittyvät ihmisen terveystäytymiseen, stressitekijöihin, koettuun stressiin ja selviytymiseen, fysiologiseen vastaukseen stressiin sekä univaikeuksiin. Yksinäisyys ja läheisten ihmisten puuttuminen johtavat tutkimusten mukaan usein oman terveyden laiminlyöntiin. Yksinäisellä on keskimääräistä enemmän erilaisia jännitteitä ja ristiriitoja elämässä, ja he nauttivat elämästä vähemmän kuin muut. Heidän aktiivisuutensa on keskimääräistä vähäisempää, ja heidän kehossaan on stressihormonia enemmän kuin väestöllä keskimäärin. Lisäksi tutkimusten mukaan yksinäiset ovat keskimääräistä passiivisempia ongelmatilanteissa sekä he nukkuvat keskimääräistä huonommin, joka taas pitkittyessään vaikuttaa terveyteen kielteisesti.

3.2 Vanhusten kokemuksia yksinäisyydestä

Hanna Uotila on väitöstutkimuksessaan Vanhuus ja yksinäisyys (2011) tutkinut iäkkäiden ihmisten yksinäisyyskokemuksia, niiden merkityksiä ja tulkintoja. Hänen mukaansa yksinäisyyden käsite on moniulotteinen ja sillä voi olla erilaisia ilmentymiä tilanteista ja tulkinnoista riippuen. (Uotila 2011, 19). Yksinäisyydestä on hänen mukaansa annettu ehkä yksipuolinen ja dramaattinenkin kuva. Tutkimusten mukaan suurin osa ikäihmisistä kokee yksinäisyyttä vain harvoin, tai ei ollenkaan (Uotila 2011, 13). Yksinäisyys on tutkimuksissa nähty pääasiassa kielteisenä asiana. Myönteinen yksinäisyys on usein yhteydessä luovuuteen ja ilmaistaan taiteilijoiden voimanlähteenä. (Routasalo, Pitkälä, Savikko ja Tilvis 2003, 8)

Vanhusten kokemaa yksinäisyyttä ei ole tarpeen väheksyä. Sen vaikutukset ikäihmiseen psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin voivat olla merkittävät. Yksinasuminen, avunsaannin vaikeus ja niihin liittyvä turvattomuus samoin kuin masentuneisuus, hylkäämisen kokemukset ja itsemurha ovat Uotilan mukaan asioita, joita liitetään vanhusten yksinäisyyteen. (Uotila 2011, 7-8.)

Yksinäisyys sai Uotilan (2011) mukaan monia merkityksiä ja sitä tulkittiin eri tavoin eri konteksteissa. Iäkkäiden ihmisten omassa puheessa yksinäisyyteen liitettiin monia kielteisiä asioita. Iäkkäät ihmiset määrittivät yksinäisyyttä

tapahtumaköyhyytenä, ulkopuolisuuden kokemuksena, arvottomuuden tai tarpeettomuuden tunteena sekä lähiyhteisössä, että laajemmin yhteiskunnassa. Uotilan mukaan yksinäisyys aiheutti myös ahdistusta. Sen yhteydessä puhuttiin usein masennuksesta, turvattomuuden tunteista ja aikaisempien ihmissuhteiden tai saavuttamattomien haaveiden kaipauksesta. (Uotila 2011, 8)

Pirjo Tiikkainen on väitöstutkimuksessaan (2006) tutkinut vanhusten yksinäisyyttä. Hänen mukaansa yksinäisyyden syyt johtuvat toisten tutkijoiden mukaan ihmisen luonteenpiirteistä, ja toiset taas korostavat eri tilannetekijöitä yksinäisyyden syinä. Yksinäisyyttä pidetään kuitenkin aina subjektiivisena ja kielteisenä kokemuksena ja se liittyy puutteellisiin sosiaalisiin suhteisiin. Ihminen voi olla yksin olematta yksinäinen ja toisaalta myös kokea itsensä yksinäiseksi suuressa joukossa. Yksinäisyyttä on Tiikkaisen mukaan kuvattu myös myönteisenä ilmiönä, jolloin taustalla heijastuu eksistentiaalinen lähestymistapa yksinäisyyteen. (Tiikkainen 2006, 11-12.)

Routasalo ym. (2003, 11,31) tekivät kattavan tutkimuksen 75 vuotta täyttäneiden henkilöiden yksinäisyyden kokemuksista. Heidän mukaansa suomalaisten ikäänntyneiden yksinäisyys on erittäin yleistä. Yli kolmannes ikäänntyneistä kärsii yksinäisyydestä vähintään toisinaan ja 5% jatkuvasti. Yksinäisyys liittyy tutkimuksen mukaan erityisesti leskeytymiseen, yksin asumiseen, subjektiiviseen terveydentilaan, masennukseen, pessimistisiin elämänasenteisiin sekä ihmissuhteiden odotuksiin. Yksinäisyys on tutkijoiden mukaan käsitteenä ongelmallinen ja tutkimustuloksia on vaikea verrata. Emotionaalinen, koettava yksinäisyys, on eri asia kuin objektiivisesti mitattava yksinäisyys.

Tiikkaisen (2006, 21) mukaan tutkimustulokset yksinäisyyttä määrittävistä tekijöistä poikkeavat toisistaan ja ovat osin ristiriitaisia keskenään. Syy-seuraussuhteiden tarkastelu on haasteellista, koska pitkittäistutkimusta on tehty vähän. Yksinäisyyteen liittyy hänen mukaansa paljon sellaisia tekijöitä, jotka voivat olla joko syitä tai seurauksia.

Tiikkaisen väitöstutkimuksessa yksinäisyyttä tarkastellaan tutkimuksissa globaalina, emotionaalisena ja sosiaalisena yksinäisyytenä sekä sosiaalisena

eristyneisyytenä. Emotionaalisen yksinäisyyden määrittelyyn ja kokemiseen liittyy oma terveys ja toimintakyky, leskeys ja yksin asuminen. Sosiaalista yksinäisyyttä määrittivät vuorovaikutussuhteet ja kanssakäymistä ja osallistumista mahdollistavat ja edistävät tekijät. Tutkimustulokset antavat hänen mukaansa viitteitä siitä, että terveyden ja toimintakyvyn heikkeneminen ja ihmissuhteiden menetykset altistivat yksinäisyyden tunteille. (Tiikkainen 2006, 49)

4 ETSIVÄ VANHUSTYÖ

4.1 Etsivää vanhustyötä ohjaavat lait ja suositukset

Keskeisimpänä etsivää vanhustyötä ohjaavana lakina on laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalveluista eli ns. vanhuspalvelulaki (L 980/2012). Sen tarkoituksena on mm. tukea ikääntyneen väestön hyvinvointia, terveyttä, toimintakykyä ja itsenäistä suoriutumista. Vanhuspalvelulain mukaan kunnan tehtävänä on järjestää ikääntyneen väestön sosiaalipalvelut sisällöltään, laadultaan ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnan ikääntyneen väestön hyvinvointi, sosiaalinen turvallisuus ja toimintakyky edellyttävät. Laki myös velvoittaa kuntaa toimimaan yhteistyössä niin kunnan eri toimialojen kuin kunnassa toimivien julkisten tahojen, yritysten sekä ikääntynyttä väestöä edustavien järjestöjen ja muiden yleishyödyllisten yhteisöjen kanssa ikääntyneen väestön hyvinvoinnin, terveyden, toimintakyvyn ja itsenäisen suoriutumisen tukemiseksi. (L 980/2012)

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut laatusuosituksen hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019. Suosituksen tarkoituksena on tukea vanhuspalvelulain toimeenpanoa. Tavoitteena on turvata mahdollisimman terve ja toimintakykyinen ikääntyminen koko ikääntyneelle väestölle sekä laadukkaat ja vaikuttavat palvelut niitä tarvitseville iäkkäille henkilöille. Laatusuositus kannustaa kotiin annettavien palvelujen määrän ja sisällön kehittämiseen ja laitoshoidon vähentämiseen, sekä henkilöstön riittävän määrän ja osaamisen turvaamiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2017)

Etsivän vanhustyön toimintaa ohjaavat tapauskohtaisesti monet muutkin ikäihmisten etuuksia ja palveluja koskevat lainsäädännöt. Esimerkiksi Sosiaalihuoltolaki (L1301/2014) turvaa 75 vuotta täyttäneille pääsyn sosiaalipalvelujen tarpeen arviointiin seitsemäntenä arkipäivänä yhteydenotosta kuntaan. Arvioinnin pohjalta asiakas ohjataan tarvittaviin palveluihin, joita taas ohjaavat omat lait ja asetukset.

Etsivää vanhustyötä tehdään monitoimijaisesti, ja samat lait ja asetukset ohjaavat kaikkien toimijoiden työtä. Eri toimijoiden määrittelemät omat arvot, visiot ja strategiat tukeutuvat palveluja ohjaaviin lakeihin ja konkretisoivat yhteisen työn sisältöjä ja tavoitteita. Suomen evankelis-luterilainen kirkko on merkittävä toimija vanhustyön kentällä Suomessa. Kirkon vanhustyön strategian (2015) mukaan työn lähtökohta on heikoimpien auttamisessa ja koko kirkollisen työn strateginen linjaus kohtaamisen kirkosta määrittää hyvin yhteneväisesti monitoimijaista auttamistyötä. Setlementin visio sitoutua vaikeimmassa asemassa olevien ihmisten hyvinvoinnin edistämiseen vahvistaa monitoimijaisen kentän yhteistä tavoitetta.

4.2 Etsivän vanhustyön toimintamalli

Etsivällä vanhustyöllä on Suomessa pitkä historia, vaikka kuntien toimintamallina se onkin vielä varsin tuore. Etsivä vanhustyö toimii vanhuksen ja kotiin tuotavien palvelujen välimaastossa ohjaten asiakkaita kotihoitoon tai muihin kotiin tuotaviin palveluihin. Pelastusarmeija ja Kaupunkilähetys ovat olleet toimintamallin edelläkävijöitä (Pietilä & Saarenheimo 2018,574). Myös kirkon diakoniatyöllä on pitkät perinteet kotikäyntityöstä vanhusten tai muiden heikommassa asemassa olevien ihmisten parissa.

Etsivän vanhustyön toimintatapojen kirjo on vaikuttanut sen määrittelyn vaikeuteen. Koska etsivä vanhustyö yhteiskunnan palveluna tai toimintamallina on muokattu etsivän nuorisotyön periaatteiden pohjalta soveltaen sitä ikäihmisiin, myös sen määrittelyssä sovelletaan Kuikan (2015,13) mukaan etsivän nuorisotyön määritelmää seuraavasti:

Etsivä vanhustyö on yhteisölähtöistä ja sosiaalista toimintaa, jolla tavoitetaan erityisiin kohderyhmiin kuuluvat henkilöt ja ryhmät, joihin ei saada yhteyttä nykyisten palvelujen tai perinteisten sosiaali- ja terveyspalveluiden avulla.

Vanhuspalvelulaki velvoittaa kuntia vastaamaan kansalaisten palvelutarpeeseen. Heikossa asemassa olevien, palveluiden ulkopuolelle jääneiden henkilöiden tilanteen kartoittamisessa kunnan viranomaiset voivat toimia yhteistyössä

esimerkiksi järjestöjen tai seurakunnan diakoniatyön kanssa. Etsivää vanhustyötä tehdään monilla paikkakunnilla verkostoituneena. Käytännössä vanhuksia pyritään tavoittamaan jalkautumalla vaikkapa asuinalueiden ostoskeskuksiin, toreille, leipäjonoihin ja pitämällä vastaanottoa esimerkiksi asukasyhdistysten tiloissa. Näissä luontaisissa ympäristöissä pyritään kohtaamaan sosiaali- ja terveyspalvelujen ulkopuolella olevia vanhuksia. (Kuikka 2015, 7-10,13)

Ikääntyneiden palvelutarpeiden arviointi on osa etsivää työtä. Lain mukaan kunnan järjestämät laadukkaat palvelut tulee olla iäkkään henkilön tarpeisiin nähden oikea-aikaisia ja riittäviä ja ne on toteutettava niin, että ne tukevat iäkkään henkilön itsenäistä suoriutumista, toimintakykyä ja osallisuutta. Laki velvoittaa myös selvittämään palveluiden tarvetta. (L 980/2012, 1§ ja 2§)

Pääperiaatteena etsivässä työssä on palvelun vieminen vanhusten omaan ympäristöön. Etsivä työ etsii löydetyn asiakkaan kanssa hänelle tarpeelliset palvelut ja tuen. Ikääntyneiden haasteita voivat olla esimerkiksi asioimisen vaikeudet tai yksinäisyys ja tämän myötä epävarma ja turvaton tulevaisuus. Etsivän vanhustyön ammattilainen antaa asiakkaalle apua palveluiden löytämiseen ja niissä asioimiseen. Etsivä vanhustyö on psykososiaalista työtä, jossa huomio kiinnitetään yksittäisesti asiakkaan tarpeisiin ja tilanteeseen. (Kuikka 2015,17)

Etsivä vanhustyö on osa gerontologista sosiaalityötä, johon liittyy keskeisesti psykososiaalinen tuki. Ihmisen tilannetta ja tarpeita katsotaan yksilöllisesti, mutta kokonaisvaltaisesti. Tukea tai tarvittavaa apua pyritään löytämään aktiivisesti. Etsivän vanhustyön ydintä on asiakkaan arvostava ja yksilöllinen kohtaaminen heidän omassa elinpiirissään. Työntekijän ja asiakkaan välille muodostuva vuorovaikutus rakentaa turvallisuutta ja luottamusta. (Pietilä & Saarenheimo 2018, 573-578; Kuikka 2015, 17)

Etsivä vanhustyö on ennaltaehkäisevää toimintaa, jonka tarkoituksena on tukea ikäihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja sitä kautta mahdollistaa ikääntyneiden asuminen kotona mahdollisimman pitkään. Kotona asumisen mahdollistaminen on kaikkien etu, niin yksilön kuin yhteiskunnankin. Ikääntyvä väestöpohja kasvaa ja se haastaa resurssien kanssa kamppailevia kuntia. Valtiovalta

painottaa entistä enemmän ihmisten omien voimavarojen ja mahdollisuuksien käyttämistä sekä pitkään kotona asumisen tukemista (Pietilä & Saarenheimo 2018).

4.3 Diakoninen vanhustyö

Kirkkolaissa diakonia määritellään yhdeksi kirkon perustehtäväksi (KL1:2). Kirkkojärjestys säättää, että jokaisessa seurakunnassa tulee olla diakonian virka (KJ 9). Diakonian tarkoituksena on kristilliseen rakkauteen perustuen antaa apua erityisesti niille, joiden hätä on suurin ja joita ei muulla tavoin auteta (KJ 4:3). Diakonisen vanhustyön tehtävänä on ihmisarvon puolustaminen, oikeudenmukaisuuden ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä henkisen ja hengellisen elämän vahvistaminen (Kirkkopalvelut 2010).

Kirkon diakoniatyö muovautuu toimintaympäristön tarpeista, sekä myös sisällöllisistä lähtökohdista. Kirkon diakoniatyöllä on useita toiminnallisia ulottuvuuksia, joista tärkeimpinä nähdään karitatiivinen (lähimmäisen rakkaus), sosiaalinen, katekeettinen (opeus) ja liturginen (jumalanpalvelus) funktio. Karitatiiviseen funktioon kuuluu erilaisten sosiaalisessa hädässä olevien ihmisten auttaminen lähimmäisen rakkauteen perustuen. Näissä tapauksissa joudutaan kiinnittämään huomiota myös hädän syihin, jotka usein ovat yhteiskunnallisia. Tämä ohjaa diakoniatyötä painottamaan sosiaalista funktiotaan. Katekeettinen funktio painottaa diakonista kasvatustehtävää, ja liturgisessa funktiossa diakonia nähdään vahvasti osana kirkon jumalanpalveluselämää. Diakoniaan on aina kuulunut myös pastoraalinen ja sielunhoidollinen ulottuvuus, koska ihminen nähdään kokonaisuutena. Diakoniatyö on moninaista ja sitä voidaan painottaa eri tavoin, mutta eri funktiot ja muodot muodostavat silti yhden kokonaisuuden, joka on olennainen osa kirkon ja seurakunnan perustehtävää. (Veikkola 2002, 115-118; Suomen ev.lut. kirkon vanhusstrategia 2015)

Diakoniabarometrin (2018) mukaan diakoniatyö elää muutoksessa ja muuttuvassa yhteiskunnassa. Vanhustyö on ollut diakoniatyön keskeisimpiä työmuotoja vuosikymmenet. Käytännössä se on tarkoittanut muun muassa kotikäyntejä,

mikä on ollut lähtökohdiltaan hyvinkin samanlaista kuin nykyinen etsivä vanhustyö. Etusijalla ovat olleet heikoimmassa asemassa ja syrjäytymisvaarassa olevat vanhukset. Pyritään löytämään ja auttamaan heitä, jotka eivät ole muun avun tai palvelujen piirissä. Tarkoituksena on vähentää yksinäisyyttä ja turvattomuutta. (Diakoninen kotikäyntityö 2010)

Kirkon diakoniatyö ei ole koskaan elänyt yhteiskunnasta irrallaan, vaan se on kehittänyt työtään yhteiskunnan tilanteiden ja tarpeiden mukaan. Kirkon diakonialla on yhteiskunnallisesti ollut merkittävä rooli historian saatossa, vaikkakin se on jäänyt vaille virallista asemaa. Vuonna 1972 säädetyn Kansanterveyslain myötä diakonian painopiste siirtyi terveydenhoidosta sosiaaliseen vanhustyöhön ja 1990-luvun laman myötä diakonia on pyrkinyt vastaamaan enemmän työikäisten taloudellisen auttamisen tarpeeseen. Kirkon diakoniatyön edustama ja toteuttama laaja-alainen sosiaalityö jäi enemmän marginaaliin hyvinvointivaltion kehittymisen myötä, mutta sen arvostus ja rooli on kasvanut uudelleen viime vuosina ja yhteistyötä on viritelty eri toimijoiden välillä. (Roivainen 2019, 32,34-36; Suomen ev.lut. kirkko. Kirkon vanhustyön strategia 2015)

Pöyhönen (2015) on tutkinut Suomen evankelis-luterilaisen kirkon roolia vanhustyössä. Hänen mukaansa kirkolla on tärkeä rooli, mutta se on paikoin ristiriitainenkin. Kirkon vanhustyöhön kohdistetaan hänen mukaansa sekä kansalaisten että sosiaalityöntekijöiden taholta odotuksia tehtävistä, jotka ovat kuuluneet tai yhä kuuluvat julkisen sektorin työnkuvaan. Vanhusväestön hengellisiin ja uskonnollisiin tarpeisiin vastaamisen lisäksi oli tutkimuksen mukaan nähtävissä paikoin myös odotuksia psykososiaalisen työn siirtämisestä kirkon vastuulle. (Pöyhönen 2015, 7)

4.4 Etsivän vanhustyön hanke Heinolassa

Heinolan väestörakenne, kuten väestörakenne valtakunnallisestikin, on nopealla tahdilla ikääntymässä. Palveluntarve kasvaa ja muuttuu muotoaan. Kaupungin asukasmäärä (31.12.2018) oli 18 898, joista yli 65 vuotta täyttäneitä oli jo lähes 33 % (Heinolan kaupunki. Heinola lukuina.) kun se valtakunnallisesti on kuitenkin

vielä noin 25% paikkeilla. Heinolan kaupungin ikääntyneiden palveluissa visioksi on määritelty ”Eletään koko elämä”. (Olkkonen-Nikula 2018)

Heinolan Etsivä vanhustyö -hanke oli kaupungin hallinnoima kaksivuotinen projekti (13.8.2018-20.6.2020), jonka päätavoitteena oli luoda etsivän vanhustyön toimintamalli Heinolaan. Yhteistyöhön kutsuttiin Jyränkölän setlementti ja Heinolan seurakunta sekä muita kolmannen sektorin toimijoita. Toiminnan tavoitteena oli löytää haavoittuvassa asemassa olevia ikäihmisiä ja viedä sosiaali- ja terveyspalveluita kohderyhmän elinympäristöön. Tavoitteiksi oli niin ikään kirjattu asiakkaiden ohjaaminen oikeiden palvelujen piiriin sekä ohjauksen ja neuvonnan toimintatapojen kehittäminen. (Kärki 2018, 3)

Hankkeen kehitystavoitteena tavoiteltiin ikääntyvän väestön turvallista kotona asumista mahdollisimman pitkään, yksinäisyydentunteen lieventymistä, mielekkään elämän toteutumista sekä elämänlaadun parantumista. Käytännössä toiminta toteutui matalan kynnyksen jalkautuvana toimintana ikäihmisten koti- ja arkiympäristöihin. Se toimii virallisen ja epävirallisen asiakastyön välimaastossa. Toimintamallissa toteutuvat ehkäisevän työn ja kuntoutumisen elementit. (Kärki 2018, 6)

Huoli kotona asuvien ikääntyneiden pärjäämisestä kotonaan ja ikäihmisten yksinäisyys olivat keskeisimmät teemat hankkeen synnyssä. Yksinäisyyden lievittämisen ja kotona asumisen tukemisen lisäksi keskeistä hankkeen taustalla oli tarve saattaa tietoa palveluista kotona asuville. Niin ikään hankkeen taustalla oli huoli turvattomuutta kokevista ikäihmisistä, jotka eivät kuulu palvelujen piiriin. (Kärki 2018,4)

Hanke rahoitettiin testamenttivaroin ja sillä on ollut palkattuna kokoaikainen projektityöntekijä. Lisäksi hankesuunnitelman mukaan etsivän vanhustyön resursseihin laskettiin geronomi-opiskelijan työpanos sekä seurakunnan diakonin työpanos erityisesti tukena kotikäyntityössä. Hankkeen työskentelyn lähtökohtana on ollut kumppanuus eri toimijoiden välillä ja välittävän verkoston vahvistaminen. (Kärki 2018, 10-11)

Hankkeen aikana tavoitettiin lähes 1500 ikäihmistä. Kotikäyntejä tehtiin 308 ja ryhmätoimintoihin osallistui 645 henkeä. Lisäksi asiakkaita kohdattiin erilaisissa jalkautumisissa sekä puhelimitse. Useita kontakteja otettiin myös asiakkaan omaisiin tai läheisiin. Hankkeeseen osallistuvien ikäjakauma oli 59–96 vuotta. Hankkeen loppuraportin mukaan toiminnalla kartoitettiin, millaisia haastavia elämäntilanteita palvelujen ulkopuolella olevilla ikääntyneillä on. Erilaiset menetykset, oma tai läheisen vakava sairastuminen, muistisairaudet, fyysisen-, psyykkisen- ja/tai sosiaalisen toimintakyvyn heikkeneminen, yksinäisyys, turvattomuus, riippuvuudet, köyhyys, kaltoinkohtelu ja mielenterveyden haasteet, olivat elämäntilanteita sekä toimintakykyyn ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä ikäihmisten arjessa, joita hankkeen asiakaskunnassa kohdattiin. (Kärki 2020,34)

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tutkimusympäristönä on Heinolassa toteutettu Etsivä vanhustyö -hanke (13.8.2018-20.6.2020). Tutkimukseni keskittyy hankkeen asiakkaisiin. Tarkoitukseni on kartoittaa asiakkaan kokemuksia hankkeesta ja heidän omia arvioitaan hankkeen vaikutuksista heidän elämäänsä. Tarkoitukseni on saada kokonaiskuvaa siitä, mitä hyötyä hankkeesta on asiakkaalle ollut. Tärkeä osa tutkimusta on saada kuuluville asiakkaan oma ääni ja hyödyntää heidän kokemusasiantuntijuuttaan.

Tutkimuskysymyksiäni ovat

1. Millaisia kokemuksia asiakkaalla on etsivän vanhustyön hankkeesta?
2. Onko hanke lisännyt hyvää asiakkaan elämässä? Jos on, millä tavalla?

Rajaan tutkimuksen asiakkaiden omaan näkökulmaan, heidän omaan kokemukseensa ja arvioon toiminnasta. Tutkimuksen tavoitteena on saada asiakastietoa, jota voidaan hyödyntää paikkakunnan ikäihmisten palveluiden kehittämisessä. Tutkimuksesta voivat hyötyä etsivän vanhustyön jatkohanke (Minä elän 2020-2022), sekä muut vanhustyön alalla toimivat toimijat ja hankkeen yhteistyökumppanit oman toiminnan kehittämiseksi ja ikäihmisten hyvinvoinnin parantamiseksi. Kehittämistyössä asiakkaan kokemus ja asiakkaalta tuleva tieto on tärkeää oikeanlaisten palvelujen kehittämisessä.

Oman ammatillisen kasvun ja osaamisen tavoitteena tämän työn osalta on vahvistaa ymmärrystäni etsivän vanhustyön toimintamallista, verkostoituneesta yhteistyöstä eri toimijoiden välillä sekä kohderyhmän erityispiirteistä asiakkaina ja palvelujen tarvitsijoina.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

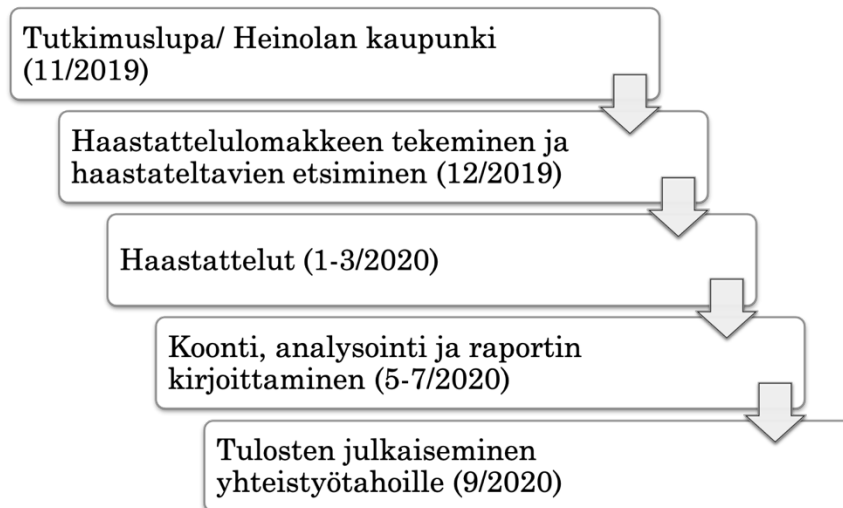
6.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimukseni on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Tyypillisesti laadullisessa tutkimuksessa pyritään ymmärtämään tarkasteltavaa ilmiötä kohteena olevien henkilöiden näkökulmasta. Fokuksessa ovat kohteena olevien henkilöiden kokemukset, ajatukset, tunteet tai merkitykset. Laadullinen tutkimus ja sen menetelmät nojaavat usein fenomenologiaan, jossa halutaan selvittää, kuinka ihmiset kokevat erilaisia ilmiöitä, joiden keskellä elävät. Laadullinen tutkimus pyrkii tekemään johtopäätöksiä aineistosta käsin, siksi puhutaan aineistolähtöisyydestä. Tutkimuksessa käytetään paljon aineistossa esiintyviä sanoja ja ilmaisuja, joita haastateltavat tai havainnoinnin kohteena olevat ovat käyttäneet. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään myös tuottamaan tietoa ilmiöstä tai asiasta ja tieto pyritään hankkimaan ihmisiltä, jotka toimivat luonnollisessa ympäristössään. (Juuti, P. & Puusa, A. 2019, 9-11)

Tutkimuksessani laadulliseen näkökulmaan yhdistyy myös kvantitatiivinen eli määrällinen näkökulma. Sekä laadullista että määrällistä tutkimusnäkökulmaa voidaan käyttää samassa tutkimuksessa ja monella usealla eri tavalla. Hirsjärvi & Hurme (2008, 31-32) ovat listanneet neljä näitä kahden menetelmän yhdistävää käyttötarkoitusta. Heidän mukaansa menetelmiä voidaan käyttää rinnakkain varmentavana, täydentävänä, laukaisevana tai innoittavana sekä myös kuvailevassa käytössä. Yhdistelemällä näkökulmia rakennetaan laajempaa ja rikkaampaa kokonaiskuvaa tutkittavasta ilmiöstä. Omassa tutkimuksessani nämä näkökulmat täydentävät toisiaan

Laadullinen tutkimus on prosessi, jossa valinnat ja vaiheet kulkevat perusteltuna jatkumona. Seuraavassa kaaviossa on kuvattuna oman tutkimusprosessin eteneminen ja aikataulu.

KUVIO 1. Tutkimusprosessin vaiheet

6.2 Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Pohdin käytännön ratkaisuja, jotta aineistonhankintamuoto olisi asiakkaalle vaivattomasti ja helpoin. Koska kohderyhmänä olivat vanhukset, ei sähköisten eikä paperisten kyselyjen käyttäminen tuntunut mahdolliselta. Mietin, mitä kautta ja miten heihin saan parhaimmin yhteyden ja mitä erityistä juuri tässä kohderyhmässä on, joka tulee ottaa aineiston keruussa huomioon. Pohdin aineistonhankinnan vaihtoehtoja myös riittävän aineiston saamisen näkökulmasta. Päädyin aineistonkeruumenetelmistä haastatteluun. Pidin tärkeänä, että kaikissa kohdin haastattelut toteutettiin niin rakenteellisesti kuin sisällöllisestikin mahdollisimman sujuvasti ja vaivattomasti ikäihmisen näkökulmasta.

Haastattelu on laadullisen tutkimuksen tyypillinen aineistonkeruumenetelmä (Juuti & Puusa 2020, 13). Tutkimukseni osalta pidin haastattelua perusteltuna menetelmänä. Pidin alusta asti tärkeänä asiakkaiden oman äänen kuuluville saattamista ja sitä, että he voivat kertoa ajatuksiaan ja kokemuksiaan ihmiselle, ei koneelle tai paperille. Aineiston keruumenetelmänä käytin puolistrukturoitua yksilöhaastattelua. Haastattelu tapahtuu valmiin kysymysten tai kyselylomakkeen pohjalta ja etenee kaikkien haastattelujen osalta samassa järjestyksessä. Puolistrukturoitu haastattelu on strukturoitua vapaampi muoto, jossa käytännössä edetään kuitenkin etukäteen mietittyjen kysymysten mukaisessa

järjestyksessä. Puusan (2020, 111-112) mukaan puolistukturoidun haastattelun etuna on se, että tutkija saa tietoa keskeisiin ja etukäteen mietittyihin teemoihin, mutta nimenomaan haastateltavan itsensä sanoittamana.

Laadin haastattelulomakkeen (Liite 2), jossa oli sekä monivalinta-, että avoimia vastausvaihtoehtoja. Kaikkien kysymysten osalta vastaajalla oli mahdollisuus syventää vastaustaan avoimella vastauksella, joka teki haastattelusta keskusteluvampaa sekä antoi vastauksiin lisänäkökulmia ja haastateltavan omia ilmauksia. Tein haastattelulomakkeen pohjautuen tutkimuskysymyksiini ja niihin näkökulmiin, jotka yhdessä hanketyöntekijän kanssa katsottiin tärkeiksi. Vastaajien taustatietoina kysyttiin sukupuolta, syntymävuotta, asumismuotoa, asuinalueita ja palveluihin kulkemiseen liittyviä mielipiteitä. Lisäksi kysyttiin vastaajan tukiverkostosta ja millä tavalla asiakas oli ohjautunut hankkeen piiriin.

Haastattelukysymyksissä keskityttiin odotuksiin, joita mahdollisesti oli mukaan lähdetessä, oliko toiminta vastannut odotuksia ja mitä vastaaja on toiminnalta saanut. Vastaaja sai arvioida itse, onko hanke tuonut hänen elämäänsä lisää hyvää, ja mitä se on mahdollisesti ollut. Hankkeen tavoitteisiin peilaten haastattelussa kysyttiin hankkeen vaikutuksia kotona-asumiseen, yksinäisyyden tunteeseen ja elämänlaatuun.

Koska etsivässä vanhustyössä psykososiaalisen tuen antaminen on keskeistä, kysymys turvallisesta ja luottamuksellisesta ilmapiiristä tuntui myös tärkeältä. Lopuksi kysyttiin vielä mihin tarpeeseen tai toiveeseen toiminta ei ole kyennyt vastaamaan tai mihin toiminnassa oli pettynyt. Kysymysten jälkeen oli vielä mahdollisuus täydentää minkä koki, ettei ollut päässyt sanomaan aiemmin.

Kysymykset olivat sekä monivalinta- että avoimia kysymyksiä. Riippumatta kysymysmuodosta, vastaajan oli aina mahdollisuus tarkentaa tai syventää vastaustaan avoimella vastauksella. Vastaaja sai myös jättää vastaamatta kysymykseen, jos niin halusi. Haastattelukysymysten tarkka suunnittelu ja pohdinta on olennaista tutkimuksen onnistumisen kannalta. Kysymyksillä voi Hirsjärven & Hurmeen (2008, 105) mukaan olla joko temaattinen tai dynaaminen tehtävä. Temaattiset kysymykset ohjaavat keskustelua aiheiden ja teoreettisen viitekehyksen

käsitteisiin. Dynaamisuuteen tavoittelevat kysymykset edistävät myönteistä vuorovaikutusta ja motivoivat vastaajaa kertomaan kokemuksistaan.

6.3 Haastattelujen toteutus

Hankkeen asiakkaita kutsuttiin mukaan tutkimukseen joulukuun 2019 ja helmikuun 2020 välisenä aikana. Hanketyöntekijä kohtasi ryhmissä ja kotikäynneillä asiakkaita, kertoi heille tutkimuksestani saatekirjeeni (Liite 1) myötä ja rohkaisi heitä osallistumaan haastatteluun. Mikäli kiinnostusta oli, asiakas antoi yhteystietonsa hanketyöntekijälle edelleen välitettäväksi minulle. Itsekin vierailin muutamassa ryhmässä kertomassa tutkimuksestani ja niissä tilanteissa sain haastatteluun halukkaiden yhteystiedot suoraan asiakkailta.

Sain yhteensä yhdeksäntoista asiakkaan yhteystiedot. Tavoitteena oli haastatella huomattavasti suurempi määrä, mutta hanke päättyikin yllättäen noin neljä kuukautta etuajassa, ja tämä vaikutti merkittävästi myös haastateltavien määrään. Kun haastateltavien joukko oli kasassa, soitin heille yksitellen sopien haastatteluajankohdan ja paikan. Tavoitin mukaan suostuneista kahdeksantoista, ja se määrä jäi lopulliseksi otokseksi tähän tutkimukseen.

Asiakas sai valita, tehtiinkö haastattelu puhelimitse vai kasvokkain asiakkaan kotona tai muussa sovitussa paikassa. Haastattelut kestivät alle puolesta tunnista noin puoleentoista tuntiin. Pidin tärkeänä, että asiakas sai tilaa puhua, jos hän niin haluaa. Olin varannut jokaiselle haastattelulle reilusti aikaa, joten minulla ei ollut haastattelutilanteessa kiirettä. Levollinen ja arvostava ilmapiiri tuki haastattelun onnistumista.

Haastattelutilanteissa en käyttänyt nauhoitusta apunani. Luotin, että saan kirjattua vastaukset ylös, koska haastateltavia oli yksi kerrallaan. Valmis haastattelu-lomake oli tässä suurena apuna. Vastauksia oli mahdollisuus tarkentaa, jos koin, että en ollut varma olinko ymmärtänyt vastauksen oikein. Pyrin pitämään tilanteen vapaamuotoisena ja keskustelevana, vaikka eteninkin valmiin kysymyslomakkeen mukaan. Testasin kysymysten ja haastattelun toimivuutta kahdella

ikäihmisellä, jotka eivät kuuluneet varsinaiseen haastateltavien joukkoon. Tämän testauksen perusteella tein vielä muutamia muutoksia taustatietojen yksityiskohtiin ja kysymysten järjestykseen. Muutin myös kysymykset valmiiksi teittelymuotoon. Se tuntui käytännössä luontevammalta, kun keskustelin vieraan ikäihmisen kanssa.

Toteutin haastattelut vastaajien toiveiden mukaan joko puhelin- tai kotikäyntihaastatteluina. Valtaosa haastatteluista toteutettiin puhelinhaastatteluina. Ne haastattelut, jotka tein kotikäynteinä, poikkesivat puhelinhaastatteluista yllättävän paljon, vaikka saman kysymyslomakkeen kanssa edettiin. Huomasin havainnoivani vastaajan eleitä ja tekeväni niistä päätelmiä. En kirjannut havaintojani ylös, koska pidättäydyin tasavertaisesti vain sanallisissa vastauksissa kaikkien kohdalla. Jo pelkästään katsekontakti haastattelijan ja haastateltavan välillä loi tilanteeseen erilaisen kohtaamisen puhelinhaastatteluihin verrattuna.

6.4 Aineiston analysointi

Aineiston analysoinnin tarkoituksena on nostaa esiin olennainen ottaen huomioon tutkimuksen tavoitteet (Puusa 2020, 154). Tavoitteenani oli nostaa esiin asiakkaiden kokemuksia, sekä heidän omia arvioitaan hankkeen vaikutuksista heidän elämäänsä. Koska aineistoani oli mahdollista tutkia kysymyslomakkeen rakenteesta johtuen sekä määrällisestä, että laadullisesta näkökulmasta, päädyin käsittelemään aineistoa näistä molemmista näkökulmista.

Haastattelujen jälkeen kokosin aineiston kysymyskohtaisesti määrällisiksi tilastoiksi monivalintakysymysten osalta. Se oli yksinkertainen ja selkeä tapa koota tieto vastauslomakkeista. Esitin määrällisen aineiston suorina jakaumina niin, että otoksen pienuudesta johtuen käytin suoria vastausmääriä prosenttiosuuk-sien sijaan. Avointen vastausten osalta kokosin vastaukset haastattelujen jäl-keen tekstimuotoisiksi kokonaisuuksiksi. Tästä tekstimuotoisesta aineistosta oli luokiteltavissa kolme kokemusnäkökulmaa, jotka kuvaan tuloksissa.

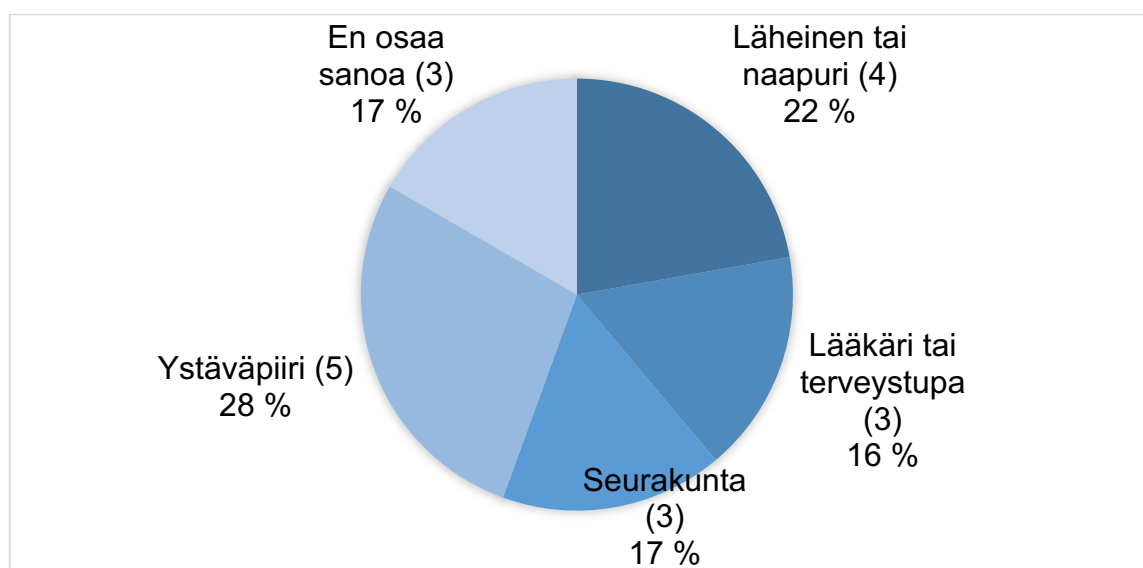
Pohdin aineiston analysointia ristiintaulukoinnin avulla. Kiinnostavia näkökulmia olisi ollut esimerkiksi kotikäyntiasiakkaiden ja ryhmämuotoiseen toimintaan osallistuneiden asiakkaiden vertailu suhteessa heidän arvioihinsa vaikutuksista ja kokemuksiin. Myös mies- ja naisvastaajien eroja olisi voinut tarkastella tai leskeyden merkitystä hankkeen vaikutuksiin. Rajasin kaikki tällaiset ristiintaulukoinnit kuitenkin pois, koska ne eivät otannan pienuuden vuoksi tuntuneet perustelluilta.

7 TULOKSET

7.1 Ohjautuminen ja odotukset

Haastattelin kahdeksaatoista etsivän vanhustyön toiminnassa mukana ollutta vanhusta. Haastateltavat olivat iältään 71- 89 -vuotiaita. Haastateltavien keski-ikä oli 75 vuotta. Kaikki haastateltavat, 12 naisia ja 6 miestä, olivat hankkeen asiakkaita joko kotikäyntien tai ryhmätoiminnan kautta. Kaikki haastateltavat asuivat kaupunkialueella. Kymmenen heistä kertoi olevansa leskiä, kolme eronnutta.

Jotta asiakkaiden kokemuksia ja arvioita vaikutuksista voi tarkastella, on saatava jonkinlainen käsitys asiakkaiden ohjautumisesta toiminnan piiriin sekä heidän odotuksistaan toiminnalle. Vastausten perusteella asiakaskunta oli saanut tietoa hankkeesta monilta eri tahoilta. Tietoa oli tullut läheiseltä tai naapurilta, lääkäriltä tai terveystuvalta, seurakunnan tilaisuudesta tai ystäväpiiristä. Kolme vastaajista ei osannut sanoa mistä oli aikanaan kuullut hankkeesta. Valtaosa kertoi, että he itse olivat olleet aktiivisia ja ottaneet yhteyttä hanketyöntekijään kuultuaan toiminnasta, tai lähteneensä vaan mukaan naapurin tai tutun kannustamana ”puskara-dion” perusteella.

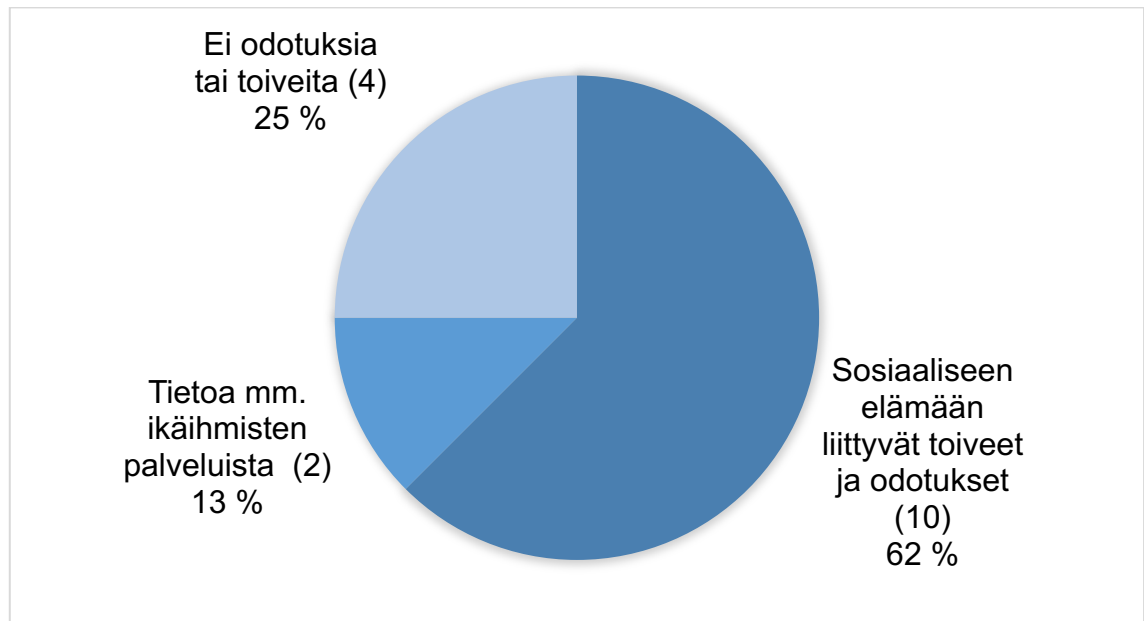

KUVIO 2. Mistä asiakas oli saanut tiedon etsivästä vanhustyöstä?

Kuuden haastateltavan kohdalla etsivä vanhustyö oli tarkoittanut kotikäyntejä heidän luonaan. Käyntien määrät kunkin kohdalla vaihtelivat haastateltavien mukaan muutamasta käynnistä yli kymmeneen kotikäyntiin. Muutama ei osannut sanoa kuinka paljon kotikäyntejä oli ollut. Haastatteluissa kävi ilmi, että asiakkaan oli joissain tapauksissa vaikeaa määrittellä, oliko kotikäynnissä kyse etsivän vanhustyön toiminnasta vai seurakunnan diakoniatyön kotikäynnistä. Myös ryhmätoimintojen osalta eri palvelut muotoutuivat asiakkaan kokemuksissa yhdeksi erittelemättömäksi toiminnaksi, joka saattoi yhtä hyvin olla kaupungin, settlementin, seurakunnan tai jonkin järjestön toteuttamaa ryhmämuotoista toimintaa. Vastauksen perusteella kahdeksan haastateltavista käy jossain etsivän vanhustyön ryhmätoiminnassa, ja neljän vastaajan kohdalla etsivä vanhustyö tarkoittaa sekä kotikäyntejä, että ryhmätoimintaan osallistumista.

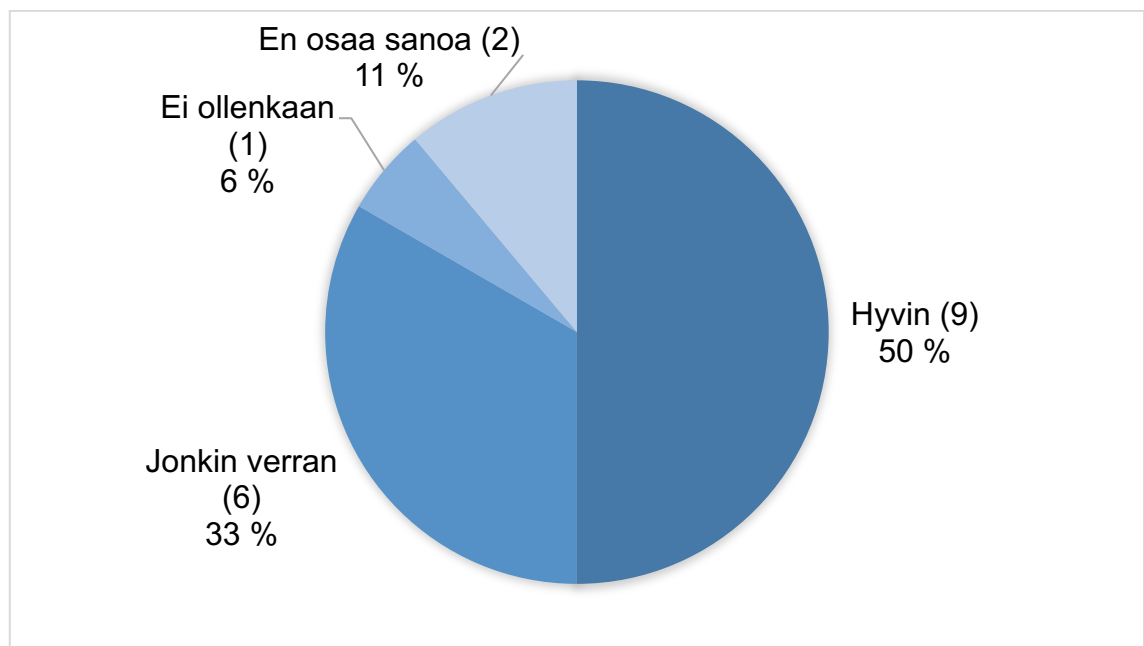
Valtaosa (13) vastaajista kertoi lähteneensä mukaan toimintaan, koska kaipasivat juttuseuraa ja toisten ihmisten seuraa ylipäätään. Kolme vastaajaa kertoi halunneensa saada lisää tietoa ikäihmisten palveluista sekä toiveen saada konkreettista apua esimerkiksi siivousavun muodossa. Yksittäisinä muina motiiveina tuli esille osallistumisen helppous (ryhmätoiminta) tai oma aktiivinen luonteenpiirre.

Odotukset ja toiveet toiminnan suhteen korreloivat luonnollisestikin mukaan lähtemisen motiiveja, joita haastateltavilla oli ollut. Kymmenellä haastateltavalla toiveet ja odotukset liittyivät sosiaalisen elämään ja vuorovaikutukseen toisten ihmisten kanssa. He toivoivat saavansa juttuseuraa tai ystäviä, joiden kanssa jutella, ihmisiä ketä tavata, seuraa yksinäisyyteen tai vertaistukea. Kaksi vastaajista kertoi tärkeimpänä odotuksenaan saada ajantasaista tietoa ikäihmisten toiminnasta ja palveluista sekä mahdollisuuden saada käytännön apua arkeensa. Haastateltavista neljä kertoi, ettei heillä ollut odotuksia tai toiveita toiminnan suhteen. Mukaan lähdettiin avoimin mielin ja katsellen.

KUVIO 3. Asiakkaiden odotuksia ja toiveita toimintaan lähtiessä

Puolet vastaajista arvioi, että toiminta on vastannut hyvin heidän odotuksiaan. Kolmanneksen mukaan jonkin verran, ja muutamat kokivat, ettei toiminta ollut vastannut heidän odotuksiaan, tai he eivät osanneet sanoa, oliko toiminta vastannut odotuksia. Kriittikinä esitettiin muun muassa sitä, että koko vanhusjoukkoon suhtauduttiin lähtökohtaisesti yhtenä joukkona, vaikka todellisuudessa yksilölliset erot ja tarpeet olivat merkittävät.

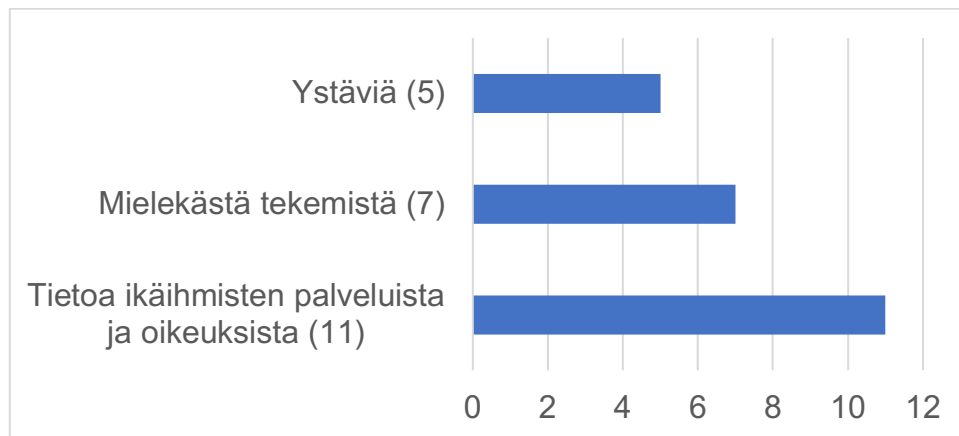
KUVIO 4. Miten toiminta on vastannut asiakkaan odotuksiin ja toiveisiin?

7.2 Hankkeen vaikutukset asiakkaan arvioimana

Haastattelukysymysten 5-8 avulla pyrin saamaan vastauksia hankkeessa mukana olleiden omiin arvioihin siitä, mitä he ovat hankkeelta saaneet ja millaisia vaikutuksia hankkeella on ollut heidän elämäänsä. Nämä kysymykset oli rakennettu sekä hankkeen tavoitteiden, että oman tutkimukseni näkökulmista.

Vastausten perusteella hanke oli antanut asiakkaille eniten tietoa, tekemistä ja ystäviä. Määrällisesti eniten hankkeen myötä oli saatu tietoa ikäihmisten palveluista ja oikeuksista. Vajaa puolet vastaajista koki saaneensa mielekästä tekemistä. Kolmannes sanoi saaneensa ystäviä, joskin useampi haastateltava pohti mitä ystävyys tarkoittaa ja ketä voi kutsua ystäväksi. Joku koki tärkeäsi rohkaisun, kannustamisen tai käytännön avun, jota oli saanut joko toisilta hankkeen asiakailta tai hanketyöntekijältä. Muutama (3) haastateltavista koki, ettei ollut saanut tai ei osannut sanoa, oliko saanut toiminnalta mitään.

KUVIO 5. Mitä hanke on antanut asiakkaalle

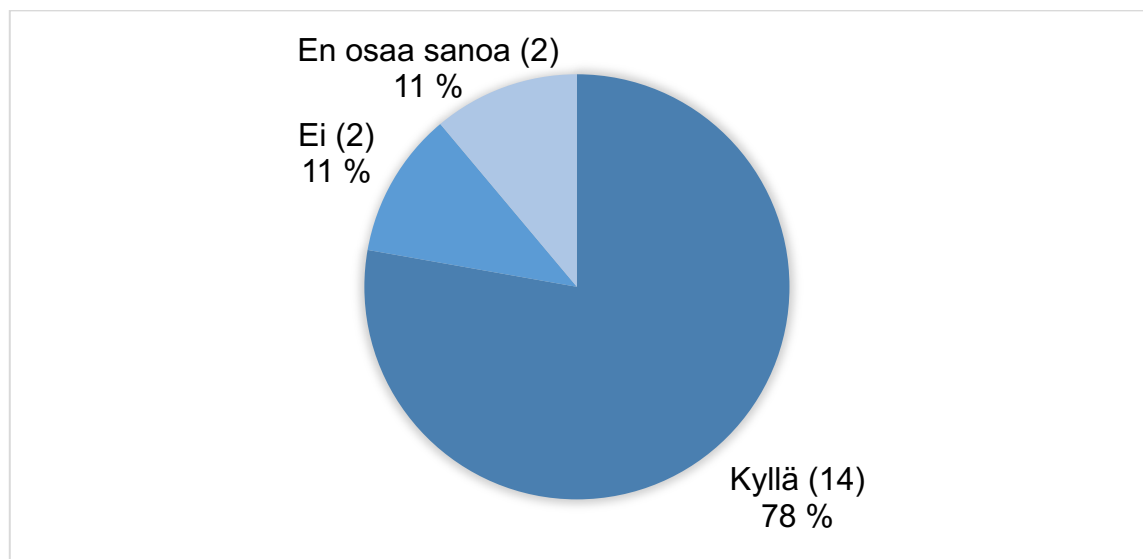
Hankkeen antia sanoitettiin muun muassa seuraavin tavoin:

”Ystäviä, mielekästä tekemistä ja tietoa. Olen saanut täytettä sosiaaliseen elämään. Pärjään yksin, mutta jos haluat voida hyvin, tarvitset toisia ihmisiä.”

”Antanut minulle tavan olla lähimmäinen.”

”Kyllä se on ollut virkistävää, kun ei ole muita kavereita.”

Kysymys siitä, onko hanke tuonut asiakkaan elämään lisää jotakin hyvää tuotti hyvin samansuuntaisia vastauksia. Haastateltavista valtaosa (14) koki, että hanke on lisännyt hyvää heidän elämässään. Hyvä konkretisoitui heidän elämässään ilona, piristykseenä, vaihteluna, sosiaalisen elämän rikastumisena, hyvän olon tai voimavarojen lisääntymisenä. Turvallisuuden tunteen lisääntyminen toistui vastauksissa myös usein. Turvallisuuden tunne koettiin lisääntyvän sen tiedon myötä, että apua on saatavilla tarvittaessa. Lisääntynyt hyvä elämässä nähtiin myös lähimmäisyyden ja sen merkityksellisyyden, sekä elämän sisällön rikastumisen kautta.

KUVIO 6. Onko hanke lisännyt hyvää asiakkaan elämässä?

"Iloa ja hyvää oloa, kun ollaan yhdessä. Ei yksistään ryhmästä sitä saa, mutta lisänä. Elämän suola. Tai mauste."

"Tunne, että on lähimmäisiä ja olet lähimmäinen, siitä tulee turvallisuuden tunne, sisältöä elämälle."

"Voimavaroja ja iloa se on lisännyt. Odotan päivää, kun on tapaamisia."

"Ei varsinaisesti... olen aktiivinen ihminen muutenkin."

Tärkeimpänä ja merkittävimpänä asiana asiakkaalle koko toiminnassa haastatelluaineiston perusteella nousi sosiaaliset näkökulmat. Vastaajien mukaan toisten ihmisten kanssa keskustelu ja moninainen elämän jakaminen rikastuttaa omaa elämää, tuo turvaa ja iloa sekä vahvistaa yhteisöllisyyttä. Tämä kaikki koettiin

”kuin lääkkeeksi yksinäisyydelle ja muille vanhuuden möröille”. Vertaisuus ja vertaistuki koettiin voimavarana.

”Toisten ihmisten tapaaminen ja kuuluminen porukkaan.”

”Turvallisuuden tunne; on ihmisiä, joihin ottaa yhteyttä tarvittaessa.”

”Lähimmäisyys. Ilmaista sosiaalisuutta ja tasavertaisuutta.”

”Syvälliset keskustelut. Apua olen saanut myös kipeissä asioissa. Olemme arkienkeleitä toisillemme. Kun tunnemme toisemme, voimme auttaa toista.”

Peilaten hankkeen tavoitteisiin tukea ikäihmisten kotona-asumista, yksinäisyyden tunteen vähenemisestä ja elämänlaadun paranemisesta kysyin kysymyksen 8, joka sisälsi kolme alakysymystä. Haastateltavista reilu puolet (10) koki, että etsivän vanhustyön toiminta tukee heidän kotona-asumistaan. Tieto avun saamisesta tarvittaessa lisää turvallisuudentunnetta, joka koettiin useissa tapauksissa merkittäväksi kotona-asumisen kannalta. Vajaa puolet (8) haastateltavista sanoi, että toiminta ei tukenut tai he eivät osanneet sanoa tukiko toiminta heidän kotona-asumistaan. Tämä kysymys tuntui yllättävän monet haastateltavista. He sanoivat, etteivät olleet ajatelleet toiminnan vaikutuksia tästä näkökulmasta. Haastateltavien joukossa oli varsin aktiivisia ikäihmisiä, eivätkä he tunnistaneet tätä näkökulmaa kovinkaan omakseen tai ajankohtaiseksi elämässään.

”Tieto lisää turvallisuutta. Olen saanut apua, kun olen tarvinnut.”

”Ei varsinaisesti. Olemme voimissamme vielä muutenkin.”

”Ei tässä vaiheessa vielä voi niin sanoa.”

Haastateltavista valtaosa (13) koki, että toiminta on vähentänyt yksinäisyyttä tai yksinäisyyden tunnetta. Sama prosenttimäärä vastaajista oli ilmoittanut toimintaan lähtemisen syyksi nimenomaan ihmisten tapaamisten ja keskusteluseuran saamisen. Toisaalta vastauksissa näkyi myös Uotilan (2011) kuvaama yksinäisyyden tunteen moniulotteisuus. Joku kertoi yksinäisyyden vähentyneen, vaikka yksinoleminenkin on ihan mukavaa. Kaikille yksin oleminen ei tarkoita yksinäisyyttä. Haastateltavista vajaa kolmannes (4) koki, että yksinäisyys ei ole heidän kohdallaan vähentynyt, koska he eivät ole edes tunteneet itseään yksinäisiksi.

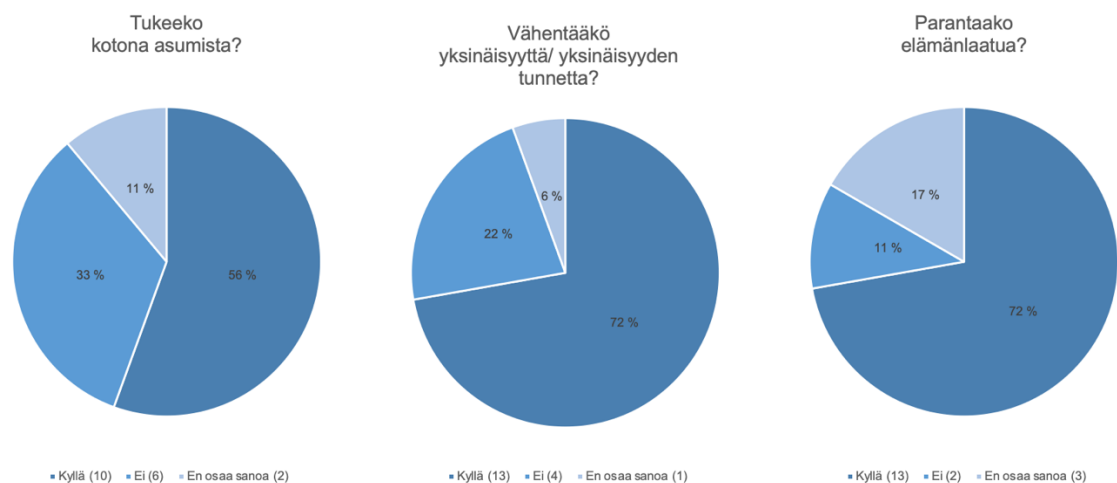
”Kyllä se (toiminta) ihan paikallaan on. Eihän sieltä juuri kavereita, mutta juttuseuraa.”

”Kyllä, vaikka tykkään olla yksinkin.”

Haastateltavista reilu puolet (13) ilmoitti, että heidän elämänlaatunsa on parantunut toiminnan myötä. Olo tuntuu pirteämmältä ja iloisemmalta, oma elämänsä joustavammalta. Toiminta antaa päivään ja elämään mielekkyyttä. Viiden vastaajan mielestä toiminta ei ollut parantanut heidän elämänlaatuaan tai he eivät osanneet sanoa, oliko toiminnalla ollut siihen vaikutusta.

”Ehdottomasti (parantanut). Kaipaani ihmisiä ympärilleni.”

”En osaa sanoa. Ehkäpä. On se ainakin mielenterveyttä tukenut.”

KUVIO 7. Hankkeen vaikutukset asiakkaan kotona-asumiseen, yksinäisyyden tunteeseen sekä elämänlaatuun

7.3 Asiakkaiden kokemuksia hankkeesta

Tutkimuksen toisena tavoitteena oli pyrkiä kartoittamaan asiakkaiden kokemuksia hankkeesta. Käytännössä vastaukset haastattelukysymyksiin 9-11 kuvasivat parhaiten näitä kokemuksia. Yhtä asiakasta lukuun ottamatta kaikki olivat tunteet toiminnan ilmapiirin turvalliseksi ja luottamukselliseksi. Myönteinen kokemus ilmaistiin hyvin spontaanisti, mutta mukaan mahtui myös varovaisempia ilmaisuja.

”Ehdottomasti kyllä. Sinne on ollut hyvä mennä, ja hyvä olla.”

”On ollut! Eivät ihmiset tulisi, jos ilmapiiri ei olisi hyvä.”

”Kyllä. Olemme voineet käsitellä yhdessä monenlaisia asioita. Myös vaikeita.”

”No ihan tavallinen ilmapiiri. Kyllä se hyvä on ollut.”

”Kyllä. Toistaiseksi.”

”Ei! Jäin ihan ulkopuolelle. Ulkopuoliseksi. Enkä pidä siitäkään, että meihin suhtauduttiin kaikkiin samalla tavalla. Laitetaan kaikki samaan nippuun.”

Toimintaan oltiin yleisesti ottaen varsin tyytyväisiä. Moni vastaaja sanoi, että ei ollut asettanut erityisiä toiveita toiminnalle, niin ei ollut myöskään toiminnan suhteen pettymyksiä. Yleisesti ottaen tietoa ikäihmisten oikeuksista ja palveluista olisi joidenkin asiakkaiden mielestä saanut olla enemmänkin, asiantuntijuutta ja asiantuntijoita kertomaan näistä asioista. Muutama vastaajista koki hankkeen alkuvaiheessa pettymystä siitä, ettei saanutkaan konkreettista siivous- tai muuta apua, mutta pääosin tämä ymmärrettiin ajan myötä, ettei se ollut hankkeen tarkoituskaan. Hanketyöntekijän kautta kuitenkin oli löytynyt konkreettistakin apua moniin tarpeisiin ja siihen oltiin tyytyväisiä. Kulkeminen toimintoihin koettiin vaikeaksi, ja se aiheutti joillekin vastaajista harmia. Sosiaaliin näkökulmiin liittyen oli pettymystä myös ulkopuolisuudesta tai emotionaalista yksinäisyyttäkin. Vaikka asiakas oli ryhmän jäsen, hän tunsi itsensä yksinäiseksi ja pettyneeksikin, kun ystävää ei tätäkään kautta löytynyt.

Saadakseni vielä paremmin vastauksia siihen, millaisia kokemuksia asiakkaalla oli hankkeesta ollut, poimin lopuksi koko sanallisesta haastatteluaineistosta, eli avoimista vastauksista, ilmaisuja, jotka kertoivat asiakkaan kokemuksista. Tässä kohtaa pyrin tekemään mahdollisimman selkeää rajausta siitä, kertooko vastaaja hankkeen vaikutuksista elämäänsä ja omaa arviotaan hankkeen vaikutuksista vai kertooko hän omista kokemuksistaan. Osin nämä kysymykset ovat päällekkäisiä, siksi vaikeita rajata toisistaan. Vaikka rajaus oli haasteellista, mielestäni oli perusteltua katsoa koko aineistoa vielä tästä näkökulmasta. Koko aineiston myötä asiakkaan kokemukset oli kiteytettävissä kolmeen näkökulmaan, jotka ovat käytännöllinen tai fyysinen, sosiaalinen ja psyykinen näkökulma.

Fyysisen tai käytännöllisen näkökulman kokemukset voisi kiteyttää sanoihin ”*matala kynnyks*”. Toiminnasta oli jäänyt asiakkaalle kokemus osallistumisen helppoudesta ja vaivattomuudesta. Kynnyks tuntui matalalta, toimintaa järjestettiin lähellä ja mukaan oli sekä paikallisesti, että ajallisesti helppo mennä. Myös tuttuus hankkijän kanssa nähtiin arvokkaaksi ja asiointeja helpottavaksi. Tärkeäksi koettiin myös se, että erityisesti ryhmämuotoisessa toiminnassa osallistuminen oli vapaaehtoista ja vapaamuotoista. Mukaan saattoi mennä tai olla menemättä sen mukaan oliko kulloisenkin kerran aihe kiinnostava vai ei. Vaikka kulkeminen toimintoihin tuntui joidenkin osalta vaikealta, valtaosalle se ei ollut vielä esteenä osallistumiselle.

”Kokoonnumme tässä omassa talossa. Sinne on helppo ja mukava mennä.”

”Helppotti, kun sain neuvoa ja tietoa Katjalta [hankkijä]. Katjalle on helppo soittaa...tietää että sieltä saan apua.”

Sosiaalisen näkökulman kokemukset kiteytyvät sanoihin ”*yhteisöllisyys ja vertaisuus*”. Ryhmämuotoinen toiminta sai paljon kiitosta asiakkailta. Se koettiin aineiston mukaan monella tavalla tärkeäksi ja merkitykselliseksi elämänlaadun ja hyvinvoinnin ylläpitäjänä. Joskaan yksin se ei voi asiakkaan mukaan olla riittävä hyvän elämän sisältö, mutta lisänä tärkeä. Joku yksinäisempi taas koki, että nimenomaan oma etsivän vanhustyön ryhmä oli hänelle hyvin merkityksellinen, kun ei ole muita ystäviä. Koska ilmapiiri koettiin pääosin hyväksi ja luottamukselliseksi vahvisti se asiakkaan kokemusta yhteisöllisyydestä ja osallisuudesta ryhmään. Kokemukset tältä osin eivät kaikki olleet positiivisia. Esiin nousi myös ulkopuolisuuden ja vierauden tunteita.

”Iloitsen toiminnasta, että pystytään järjestämään. Tarve on suuri. Yksinäisyys on rasittavaa.”

”Olen joka kerta saanut hyvän kokemuksen, ja hyvillä mielin olen palannut kotiin.”

”On ollut vähän vaikeuksia ajoittain asettua ryhmään.”

Psyykkisen näkökulman kokemukset voisi kiteyttää sanoihin ”*Virkistävää ja monipuolista toimintaa*”. Moni asiakas koki toiminnan monipuolisena ja virkistävänä. Toisten tapaaminen ohjatusti tai hankkijän kotikäynti koettiin arjen

piristyksiksi ja kohtaamisia odotettiin. Moni koki saaneensa toiminnasta paljon niin tiedon kuin tunteenkin tasolla. Tietoa oli saatu vanhusten palveluista ja se oli ollut juuri sitä, mitä toiminnalta oltiin lähetty hakemaankin. Tunteen tasolla turvallisuuden tunne ja ilo tuli monissa vastauksissa esille. Kaikki se koettiin parantavan omaa hyvinvointia.

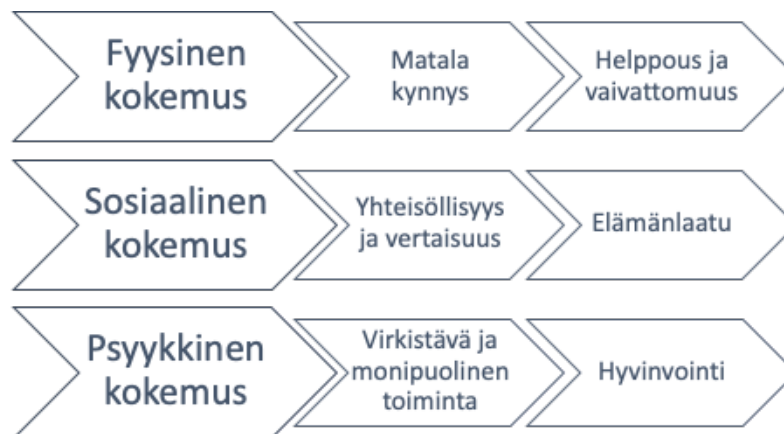
”Hyvää, mutta liian harvoin. Minulle kaksi viikkoa on pitkä aika.”

”Kiinnostavia kokoontumisia ja aiheita.”

”Mielekästä tekemistä.”

”Virkistäviä keskusteluja.”

”Iloisia juttuja, tekemistä, kaikkea.”

KUVIO 8. Asiakkaiden luokitellut kokemukset

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimukseni tavoitteena oli saada tietoa asiakkaan kokemuksista hankkeesta ja arvioita sen vaikutuksista heidän elämäänsä. Päädyin hankkimaan tietoa puolistrukturoiduilla haastatteluilla. Haastattelin yhteensä kahdeksatoista ikäihmistä, jotka olivat olleet mukana hankkeen ryhmämuotoisissa toiminoissa tai heidän luokseen oli tehty kotikäyntejä. Otanta jäi ennalta suunniteltua pienemmäksi, johtuen hankkeen aikataulun muutoksista. Kahdeksantoista haastattelua oli kuitenkin sopiva määrä ottaen huomioon aineistonkeruumenetelmän. Tein haastattelut yksilöhaastatteluina ja suurempi haastateltavien määrä olisi ehkä vaatinut jo ryhmähaastatteluja. Halusin kuitenkin pysyä yksilöhaastatteluissa, koska arvelin pystyväni näin saamaan paremmin yksilökohtaista aineistoa, jossa jokainen saa äänensä kuuluville. Tämä tuntui tutkimuksen kannalta tärkeältä.

Tutkimus antaa viitteitä siitä, että hanke on tuonut lisää hyvää asiakkaan elämään. Vastaaajien selvä enemmistö koki, että hankkeen myötä elämään on tullut iloa, piristystä, ihmisiä ja tietoa, jotka ovat vaikuttaneet muun muassa turvallisuuden tunteen lisääntymiseen. Turvallisuuden tunteen lisääntymisellä on taas puolestaan ollut myönteinen vaikutus kotona-asumiseen. Tutkimuksessa ei lähtökohteisesti kysytty, oliko asiakas yksinäinen tai tuntenut yksinäisyyttä, vaan kysyttiin muutosta, eli oliko yksinäisyyden tunne vähentynyt hankkeen myötä. Näin ollen he, jotka eivät alun alkaenkaan olleet tunteneet yksinäisyyttä, eivät myöskään voineet sanoa sen vähentyneen. Tältä osin kysymys yksinäisyydestä olisi voinut olla toisella tavalla aseteltu.

Tutkimuksen tulokset antavat viitteitä myös siitä, että asiakkaalla oli pääosin myönteisiä ja elämää rikastuttavia kokemuksia hankkeesta. Toimintamallin haasteena lienee muun muassa se, että vanhukset ovat toimintakyvyltään moninainen joukko, joilla on laaja toiveiden ja tarpeiden skaala elämänlaadun ja hyvinvoinnin suhteen. Toiminnassa oli kartoitettujen kokemusten mukaan kuitenkin onnistuttu jossain määrin vastaamaan hyvinvoinnin eri osa-alueisiin. Avointen vastausten analysoinnissa ilmaukset kokemuksista lokeroituivat selkeästi fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen näkökulmaan.

Kokemusten ja arvioiden tuottama tulos olisi voinut olla selkeämmin tulkittavissa, jos tutkimus olisi tehty asiakasjoukkoa selkeämmin rajaten, esimerkiksi vain ryhmätoiminnassa tai vain kotikäyntien myötä hankkeessa mukana olleita. Kriittisesti tuloksiin tulee suhtautua myös siltä osin, että vastaajista kaikki asuivat kaupunkialueella. Heinola on kuitenkin suhteellisen laaja maaseutukaupunki, jossa syrjäkylillä asuu iäkästä väestöä. Hankkeen loppuraportin mukaan heitäkin on etsitty ja löydetty, mutta heidän äänensä ei tullut tässä tutkimuksessa esiin lainkaan, koska haastateltaviksi oli ilmoittautunut vain kaupunkialueella asuvia. Tähän olisi ollut hyvä kiinnittää huomiota haastateltavia kutsuttaessa.

Taustateoriassa olin nostanut yksinäisyyden keskeiseksi ilmiöksi, koska siitä puhutaan lähes aina, kun puhutaan etsivästä vanhustyöstä. Yksinäisyys tuli jokaisessa haastattelussa kyllä esille, mutta se näyttäytyi vastaajien elämässä varsin eri tavoin. Vastaajissa oli vanhuksia, joiden sosiaalisen aktiivisuuden perusteella ei yksinäisyys tuntunut ajankohtaiselta tai merkittävältä asialta. Uotilan (2011) mukaan vanhukset määrittelevät itse yksinäisyyttä muun muassa tapahtumaköyhyytenä. Näin ollen aktiiviselle ihmiselle yksinäisyys tarkoittaa eri asiaa, kuin passiivisemmän luonteenpiirteiden omaavalle. Näistä luonteenpiirteiden ja yksinäisyyden kokemusten eroista puhui myös Tiikkainen (2006) omassa väitöstutkimuksessaan. Leskeydestä puhuttiin haastatteluissa hyvin usein yksinäisyyden yhteydessä. Leskeys oli Routasalon ym. (2003) mukaan yleisempiä yksinäisyyttä aiheuttavia tekijöitä ikäihmisillä. Myös sosiaalisen ja emotionaalisen yksinäisyyden erot, joista Routasalo ym. (2003) ja Tiikkainen (2006) puhuvat, ovat nähtävissä haastateltavien kokemuksissa. Joku koki yksinäisyyttä, kun läheisiä ei ollut, toiselle yksinäisyys ulkopuolisuuden kokemus, vaikka ympärillä oli ihmisiä.

Vaikka otanta oli suhteellisen pieni, oli tässä otannassa nähtävillä jo jonkinlaista aineiston kylläntymistä. Samat teemat toistuivat eikä uusia näkökulmia enää juurikaan tullut. Mielenkiintoinen havainto on se, että asiakkaat kuvailevat hankkeen vaikutuksia heidän elämäänsä juuri niillä sanoilla, jotka oli kirjattu hankkeen suunnitelmaan ja tavoitteisiin. Tältä osin voisi sanoa, että hanke on hyvin saavuttanut tavoitteitaan ja keskittynyt oikeisiin asioihin.

Vaikka tuloksissa on nähtävillä paljon myönteistä ja hyvää, on tärkeää ja kiinnostavaa huomata ne kriittiset näkökulmat vastauksissa, vaikkakin ne jäävät vain marginaaliseksi tulosten kannalta. Ne nostavat kuitenkin esiin asioita ja kohteita, joihin on tärkeää kiinnittää jatkossa huomiota. Ne voivat olla joko rakenteellisia tai sisällöllisiä kysymyksiä, jotka ovat asiakkaan kokemuksen näkökulmasta olleet kielteisiä. Tässä kokemusten kartoituksessa nousi esiin erityisesti ryhmämuotoisen toiminnan käänttöpuoli. Kun pyritään vahvistamaan ihmisten sosiaalista elämää, saattaa ryhmässä syntyä myös ulkopuolisuuden tunnetta, joka vaikeuttaa ryhmään asettumista ja tutustumista toisiin ihmisiin. Yksilötasolla kokemus voi olla hyvinkin raskas. Ryhmän ohjaajalla on keskeinen ja tärkeä rooli huomata tällaiset ryhmäilmiöt ja rakentaa kaikille turvallista ilmapiiriä. Kritiikkiä annettiin myös siitä, suhtaudutaanko asiakkaisiin yksilöinä vai joukkona, mutta toisaalta vanhus ei kaipaa myöskään holhoamista, vaan tukea itse tekemiseen. Osaamisen ja pystyvyyden tukeminen vahvistaa uskoa pärjäämiseen. Toiminnan kehittämisen kannalta ehkä juuri kritiikin kohteet olisi käsiteltävä ja arvioitava huolella.

9 POHDINTA

9.1 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Haastattelututkimuksen luotettavuutta saattaa heikentää se, että haastattelussa on taipumus antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia (Hirsjärvi 2009, 206). Tämä pyrittiin ottamaan huomioon jo sillä, että minä hankkeen ulkopuolisena ihmisenä tein haastattelut, eikä hanketyöntekijä, jota kohtaan asiakkaat tunsivat kiitollisuutta. Arvelin, että tämä kiitollisuus saattaisi näkyä vastauksissa ”toivottuina” vastauksina, eikä aineistoon nousisi silloin autenttisemmin koko kokemusten kirjoa. Tästä huolimatta tuloksia on syytä arvioida kriittisesti.

Etsivän vanhustyön asiakkaina on hankkeen loppuraportin mukaan ollut 1450 henkilöä. Otanta tutkimuksessani oli pieni, eikä tuloksia voida yleistää. Se antaa kuitenkin näkökulman hankkeen merkityksellisyyteen kyseisten asiakkaiden osalta. Tutkimus antaisi todennäköisesti vielä selkeämmin tulkittavia tuloksia, jos haastateltavina olisi homogeeninen ryhmä. Tässä tutkimuksessa haastateltavina oli sekä kotikäynti, että ryhmämuotoiseen toimintaan osallistuneita. Se saattoi vaikuttaa kysymysten hieman erilaiseen ymmärtämiseen. Esimerkiksi haastattelulomakkeessa ilmaisu ”toiminta”, herätti hämmennystä kotikäyntiasiakkaissa, vaikka sillä tarkoitettiin yhtä lailla ryhmämuotoista, kuin kotikäyntitoimintaakin.

Kysymysten miettiminen tarkasti etukäteen on tärkeä vaihe tutkimuksessa. Sillä vaikutetaan niin tulosten analysointiin, kuin siihen, tuottaako aineisto sitä tietoa mitä on lähdetty tutkimuksella etsimään. Päädyin haastattelulomakkeen kysymysmuodoissa sekä monivalinta-, että avoimiin vastausvaihtoehtoihin. Arvelin etukäteen, että monivalintavaihtoehdot ovat paitsi selkeämpiä analysoida määrällisesti myös innostavan vastaajaa ilmaisemaan ajatuksiaan lisäksi sanallisesti. Aineistoa analysoidessa pohdin kuitenkin, ohjasivatko tai rajasivatko monivalintavaihtoehdot liikaa vastauksia, ja olivatko monivalinnoissa vaihtoehdot riittävän harkittuja.

Koko tutkimusprosessin aikana oli tärkeää toimia eettisesti, vastuullisesti ja ikäihmistä kunnioittavasti. Hankin tutkimukseen tarvittavan luvan Heinolan kaupungilta. Laadin tiedotteen etsivän vanhustyön asiakaskunnalle, jossa kerron opinäytetyöstäni. Rohkaisin asiakkaita antamaan arvokkaan mielipiteensä ja kokemuksensa hankkeesta ja sen vaikutuksista osallistumalla haastatteluun. Haastatteluun osallistuminen oli asiakkaille vapaaehtoista.

Tutkimuksen tekijänä sitouduin huolehtimaan tietojen käsittelystä ottaen huomioon henkilötietojen käsittelyä ja yksityisyyden suojaa koskevan lainsäädännön. Kokosin ja käsitelin aineistoa luottamuksellisesti ja käytin sitä ainoastaan tämän opinäytetyön tekemiseen. Mitään aineistoa en luovuttanut kolmannelle osapuolelle. Turvasin haastatteluun halukkuutensa ilmaisseiden ja siihen osallistuvien henkilöiden intymiteetin ja anonymiteetin. Tutkimuksen toteuttamisen jälkeen hävitän aineiston asianmukaisella tavalla.

Hirsjärven ym. (2009, 24) mukaan tutkimuksen eettisyyteen kuuluu noudattaa tiedeyhteisön tunnustamia toimintatapoja tutkimuksen jokaisessa vaiheessa. Tätä pidin tärkeänä ohjenuorana tutkimusta tehdessäni ja tuloksia esittäessäni. Pyrkimykseni on toimia huolellisesti ja rehellisesti sekä antaa mahdollisimman realistinen kuva kokonaisuudesta.

Tutkimuksen eettisyyteen kuuluu myös pohdinta lähtien aihevalinnasta ja siitä ketä tutkimus palvelee ja millaisia yhteiskunnallisia merkityksiä mahdollisesti tutkimuksella voisi olla (Hirsjärven ym. 2009,24-25). Tätä kysymystä vasten ajattelen, että tutkimus, joka haluaa antaa ikäihmisen omalle kokemukselle äänen heitä koskevissa asioissa, on perusteltua. Ikäihmisten kuuleminen heille tarkoitettujen palvelujen käyttäjinä on paitsi asiakaskuntaa arvostavaa, myös palvelujen tuottajien näkökulmasta järkevää. Sirkkaliisa Heimosen (2007) mukaan vanhusten oma ääni ja kokemukset tuottavat tärkeää tietoa tarkoituksenmukaisten palvelumuotojen kehittämisessä. Heitä voi ja kannattaa käyttää kokemusasiantuntijoina heitä koskevien palvelujen kehittämisessä.

9.2 Oma oppimisprosessi ja ammatillinen kasvu

Tutkimus oli itselleni kiinnostava snorkkelisukellus, jossa pääsin katselemaan itselleni uutta maailmaa hieman pinnan alapuolelta. Pääsin tutustumaan toisaalta vanhustyön yhteen toimintamalliin, mutta myös kahdeksantoista erilaiseen, samoja piirteitä sisältävään tarinaan haastateltavien kautta. Ihmisten kokemuksen tutkiminen on kiinnostavaa, mutta haastavaa, joka vaatisi syvempää perehtymistä fenomenologiseen tutkimustapaan. Koin vahvuudeksi tässä tutkimuksessa aiemman työ- ja elämäkokemukseni ihmisten kohtaamisen ja uusien haasteiden eteenpäin viemiseksi. Vahvuutena oli myös valmis ja selkeä konteksti tutkimukselle. Oma sisäinen motivaatio oli tärkeä voimavara prosessissa.

Hirsjärvi & Hurmeen (2008, 133) mukaan harvaa ryhmää on niin miellyttävää haastatella kuin vanhuksia. Heidän mukaansa useimmat vanhukset pitävät siitä, että joku on kiinnostunut heidän mielipiteistään ja he ovat valmiita kertomaan, jos vaan joku kysyy. Aikaa haastattelut saattavat viedä, koska kerrottavaa voi olla paljonkin. Jaan tämän kokemuksen. Koko tutkimuksen rikkain vaihe oli kohdata nuo kahdeksantoista haastateltavaa. Toinen oli lyhyempisanainen kuin toinen, mutta kaikki suhtautuivat minuun ja kysymyksiin mielenkiinnolla. Haastattelutilanteista jäi myönteinen kuva.

Pohdin erityisesti haastattelulomaketta rakentaessani, ymmärrätkö ottaa huomioon tekijöitä, jotka liittyvät nimenomaan tähän ikävaiheeseen tai kohderyhmään. Tämä tarkoitti lähinnä sitä, tuleeko haastattelutilanteissa eteen sairauksien tai toimintakyvyn mukanaan tuomia haasteita, näistä esimerkkeinä muistisairaudet tai kuulon alenema. Aineistonkeruun metodien suhteen jouduin jo suunnitteluvaiheessa tekemään muutoksia. Lähdin ensin tekemään sähköistä kyselyä, kunnes minulle selvisi sen mahdottomuus kyseisessä kontekstissa. Vaihdoin paperiseen kyselymuotoon, kunnes sekin osoittautui kyseenalaiseksi. Madalsin edelleen kynnystä ja siirryin strukturoidusta haastattelusta vielä puolistrukturoituun haastatteluun. Siinä kysymyslomake on pohjana, mutta haastattelija kirjaa vastaukset. Myös tämän onnistumisessa on tietyt haasteensa. Olin suunnitellut, että haastattelut toteutettaisiin etsivän vanhustyön toiminnoissa (ryhmät tai kotikäynnit), mutta käytännön syistä päädyin pääasiassa puhelinhaastatteluihin. Vielä toki

mietitytti se, vastaavatko vanhukset tuntemattomasta numerosta tuleviin puheluihin. Asiakkaille menneessä saatekirjeessä, jossa kerroin tutkimuksestani, oli tästä syystä puhelinnumeroni, jotta he saattoivat tietää kuka soittaa.

Haastattelukysymysten huolellisen suunnittelun merkitys selveni tutkimuksen loppuvaiheessa. Kysymysten sisältö, niiden esittämismuoto ja järjestys voi vaikuttaa merkittäväällä tavalla tulosten analysointiin. Itse huomasin omissa kysymyksissäni heikkouksia sekä tulkinnallisuuden, että päällekkäisyyksien osalta. Näitä näkökulmia, vaikka yritin ottaa huomioon jo kysymyksiä suunnitellessa, en ollut riittävästi kuitenkaan sisäistänyt. Tulosten analysointi on huomattavan paljon selkeämpää ja helpompaa, jos kysymykset ovat valmiiksi teemoitettuja kokonaisuuksia. Myös haastatteluvaiheessa havaitsin, että esimerkiksi toimintaan mukaan lähtemisen ja odotusten kysymykset osoittautuivat vastausten näkökulmasta turhan epäselviksi tai liian yhteneviksi. Jotta omiin tutkimuskysymyksiin voisi saada vastauksia, on haastattelukysymykset ja niiden asettelu ratkaisevan tärkeitä.

Tutkimuksen aikataulu suhteessa hankkeen aikatauluun oli etukäteenkin arvioituna haasteellinen. Hanke päättyi itselleni yllätyksenä noin neljä kuukautta etuajassa, johtuen jatkohankkeen rahoituksesta ja organosoitumisesta, vaikutti se tutkimukseni aineiston hankintaan sekä alkuperäiseen ajatukseen tutkimuksen hyödyistä. Olin ajatellut, että tutkimuksestani olisi hyöty hankkeen loppuraporttiin. Näin ei aikataulusyistä tapahtunut. Näin ollen hanke jäi vain raamiksi tälle kartoitettavalle tutkimukselle. Hyötynäkökulmat olivat kuitenkin hanketta laajemmat, joten hankkeen loputtua etuajassa, ei tutkimukseni hyöty rauennut tyhjiin. Uskon, että etsivän vanhustyön jatkohanke (Minä elän 2020-2022) sekä hankkeen yhteistyökumppanit ja muut toimijat voivat hyötyä ikäihmisten äänestä ja näkökulmasta koskien omia palvelujaan. Jo pelkästään asiakkaan äänen kuuluville saaminen on arvokasta ja mahdollistaa myös toiminnan arviointia laajemmin.

Koko tutkimus oli itselleni oivallinen mahdollisuus päästä tutustumaan vanhustyön toimintamalliin. Etsivä vanhustyö on monella tavoin kiinnostavaa, eikä vähiten toimijoiden yhteistyön näkökulmasta. Pidän verkostomaisesta yhteistyöstä ja uskon sen olevan vahva toimintamalli tulevaisuudessa. Hankkeen tavoitteena oli

rakentaa kaupunkiin toimiva vanhustyön malli, joka perustuu yhteistyöhön muiden toimijoiden kanssa. Tämä tarkoittaa myös seurakunnan diakoniatyön näkökulmasta uudenlaista ajattelua ja valmiutta kehittää niin omaa toimintaa, kuin olla verkostomaisessa vahvassa yhteistyössä toisten toimijoiden kanssa. Se haastaa sekä yksittäistä työntekijää miettimään omaa ammatti-identiteettiään, että koko työyhteisöä katsomaan omaa toimintaa ja toimintaympäristön tarpeita. Koska yhteistyö on nykypäivää ja siihen veloitetaan valtionhallinnonkin taholta, olisi tärkeää, että myös kirkon vanhustyön strategia olisi ajantasainen. Se tukisi tärkeällä tavalla paikallisia yhteistyön rakenteita.

Tutkimukseni myötä käsitys asiakkaan kuulemisesta osana toiminnan kehittämistä vahvistui entisestään. Asiakas, tässä tapauksessa vanhus, on oman elämänsä paras asiantuntija ja silloin nimenomaan häntä on tärkeä kuulla häntä koskevissa asioissa. Asiakkaan oman äänen kuuleminen on olennaista toiminnan vaikuttavuuden arvioinnissa ja palvelujen kehittämisessä. Vanhus on kuin kuka tahansa muukin oman elämänsä asiantuntija ja sitä tietoa tulisi hyödyntää nykyään enemmän.

LÄHTEET

- Diakoninen kotikäyntityö (2010). Diakoninen kotikäyntityö -tukea ja rohkaisua vanhusten parissa tehtävään kotikäyntityöhön. Helsinki: Kirkkopalvelut ry
- Eloranta, T. & Punkanen, T. (2008). Vireään vanhuuteen. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2000). Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino.
- Heikkinen, E. (2013). Vanhenemisen ulottuvuudet ja vanhenemiseen vaikuttavat tekijät. Teoksessa Heikkinen E., Jyrkämä J. & Rantanen, T. (toim.) Gerontologia (3. uud. p.). Saarijärvi: Duodecim
- Heimonen, S. (2007). Ikääntyneiden arki. Saatavilla 28.4.2020 <https://www.ikainstituutti.fi/content/uploads/2019/11/Oraitia-2-2007-PDF.pdf>
- Heinolan kaupunki. Heinola lukuina. Saatavilla 3.5.2020 <https://www.heinola.fi/heinola-lukuina>
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2008) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press
- Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. (2009). Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Kirjayhtymä Oy
- Hurmerinta, L. & Nummela, N. (2020). Monimenetelmätutkimus. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P, (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Gaudeamus Oy
- Juuti, P. & Puusa, A. (2020) Mitä laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P, (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Gaudeamus Oy
- Jyväskylän yliopisto. Saatavilla 20.4.2020 <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/metelmapolkuja/metelmapolku/tutkimusstrategiat/survey>
- Karisto, A. (2013). Suuret ikäluokat eläkeiässä. Teoksessa Heikkinen E., Jyrkämä J. & Rantanen, T. (toim.) Gerontologia (3. uud. p.). Saarijärvi: Duodecim

- Karvonen, S. (2019). Koetun hyvinvoinnin tila tunnuslukujen valossa. Teoksessa Kestilä, L. & Karvonen, S. (toim.) Suomalaisten hyvinvointi 2018. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Koski, L. (2020). Teksteistä teemoiksi. Dialoginen tematisointi. Teoksessa Juuti, A. & Juuti P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Gaudeamus Oy
- Kuikka, A. (2015). Etsivä vanhustyö meillä ja muualla. Raportti suomalaisista ja eurooppalaisista käytännöistä. Vanhus- ja lähimmäispalvelunliitto ry (Valli). Kehittyvät vanhuspalvelut julkaisuja 1/2015.
- Kärki, K. (2018). Etsivä vanhustyö. Projektisuunnitelma. Heinolan kaupunki.
- Kärki, K. (2020). Etsivä vanhutyö -hanke. Loppuraportti. Heinolan kaupunki.
- L 980/2012 Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvuluista. Saatavilla 22.4.2020 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2012/20120980>
- L1301/2014 Sosiaalihuoltolaki. Saatavilla 3.5.2020 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141301>
- Lähdesmäki, L. & Vornanen, L. (2014). Vanhuksen parhaaksi. Hoitaja toimintakyvyn tukijana. (2. uudistettu painos) Porvoo: Edita Publishing Oy
- Näslindh-Ylispagar, A. (2012). Vanhuksen terveyden, hyvinvoinnin ja hyvän elämän edistäminen. Porvoo: Edita Publishing Oy
- Olkkonen-Nikula, A. (2018). Iäkkäiden yhteen sovitettujen palvelujen kokonaisuus Päijät-Hämeessä. Päijät-Hämeen maakunnan suunnitelma ikääntyneen väestöntukemiseksi. SM/3247/2016. Saatavilla 27.7.2020 <https://stm.fi/documents/1271139/12617122/P%C3%A4ij%C3%A4t-H%C3%A4meen+maakunnan+suunnitelma+ik%C3%A4ntyneen+v%C3%A4est%C3%B6n+tukemiseksi+12.122018.pdf/e548135d-88ee-c39a-7b06-57d90bb10789/P%C3%A4ij%C3%A4t-H%C3%A4meen+maakunnan+suunnitelma+ik%C3%A4ntyneen+v%C3%A4est%C3%B6n+tukemiseksi+12.122018.pdf>
- Paasonen, I. (2004). Haluan elämänlaatua vanhuuteen. Kansalaisten näkemyksiä vanhusten kuntoutuksesta. Teoksessa Noppari, E & Tanttinen, M-T. (toim.) Arvokas vanhuus ja vanhustyön arvoistus. Diakonia-

- ammattikorkeakoulun julkaisuja B Raportteja 23. Helsinki. Multiprint Oy
- Pietilä, M. & Saarenheimo, M. (2018). Löydettyä. Etsivä vanhustyö ja ikäihmisten psykososiaalinen hyvinvointi. Yhteiskuntapolitiikka 83 (2018):5-6. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan avoin julkaisuarkisto. Saatavilla 20.4.2020 <https://www.julkari.fi/handle/10024/137892>
- Puusa, A. (2020). Näkökulmia laadullisen aineiston analysointiin. Teoksessa Juuti, A. & Juuti P. (toim.) Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Tallinna: Gaudeamus Oy
- Pöyhönen, P. (2015). Suomen evankelis-luterilaisen kirkon rooli vanhustyössä. Akateeminen väitöskirja. Helsingin yliopisto. Saatavilla 28.7.2020 <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/156951/Suome-nev.pdf?sequence=3>
- Roivainen, I. (2019). Seurakuntadiakonia uudistuvan sosiaalityön kumppanina. Diakonian tutkimus 2/2019. Saatavilla 16.7.2020 <http://dts.fi/files/2019/12/Diakonian-tutkimus-2-2019.pdf>
- Routasalo, P., Pitkälä, K., Savikko, N. & Tilvis, R. (2003). Ikääntyneiden yksinäisyys. Kyselytutkimuksen tuloksia. Geriatrisen kuntoutuksen tutkimus- ja kehittämishanke. Tutkimusraportti 3. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy.
- Saari, J. (2009). Yksinäisten yhteiskunta. Helsinki: WSOYpro Oy
- Sosiaali- ja terveysministeriö. Iäkkäiden ihmisten etuuksia ja palveluja koskevaa lainsäädäntöä. Saatavilla 20.4.2020 <https://stm.fi/lainsaadanto/iakkaat-ihmiset>
- Sosiaali- ja terveysministeriö (2017). Laatusuositus hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi 2017–2019. Julkaisuja 2017:6 Saatavilla 20.4.2020 http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80132/06_2017_Laatusuositusjulkaisu_fi_kansilla.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Suomen ev.lut.kirkko. Vanhustyön strategia 2015. Saatavilla 25.7.2020 <https://evl.fi/documents/1327140/52567038/kirkonvanhustyonstrategia.pdf/c7b6b7bd-9bff-be5a-619b-a990ecc655aa?t=1560323458000>

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2018). FinSote tilastokuviot. Saatavilla http://www.terveytemme.fi/finsote/2017-2018/graph/user-select.php?alue1=07&alue2=1001&osoitin=ath_mentalht_lo-nely_cr&kuvio=age_group&laheta=N%E4yt%E4
- Tiikkainen, Pirjo. 2006. Vanhuusiän yksinäisyys. Seuruututkimus emotionaalista ja sosiaalista yksinäisyyttä määrittävistä tekijöistä. Jyväskylän yliopisto. Saatavilla 20.4.2020 <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/13494/9513925374.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Tilastokeskus 2019. Väestöennuste. Saatavilla 21.7.2020 http://www.stat.fi/til/vaenn/2019/vaenn_2019_2019-09-30_tie_001_fi.html
- Tilastokeskus 2019. Väestöllinen huoltosuhde 1970-2060. Saatavilla 21.7.2020 http://www.stat.fi/til/vaenn/2019/vaenn_2019_2019-09-30_kuv_001_fi.html
- Uotila, H. (2011). Vanhuus ja yksinäisyys. Tutkimus iäkkäiden ihmisten yksinäisyyskokemuksista, niiden merkityksistä ja tulkinnoista. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Saatavilla 26.7.2020 <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-44-8553-4>
- Vanhustyön keskusliitto (2018). Eloisa ikägallup. Vanhustyön keskusliitto. Saatavilla 22.4.2020 <https://www.sttinfo.fi/data/attachments/00352/883e1196-034d-4bbd-b5e8-b4bdbb479090.pdf>
- Veikkola, J. (2002). Diakonian perustehtävä, visiot ja tavoitteet. Teoksessa (toim.) Helosvuori, R., Koskenvesa, E., Niemellä, P. ja Veikkola, J. Diakonian käsikirja. Helsinki: Kirjapaja Oy
- Yleisradio. (11.4.2019) Yksinäisyys on elimistölle kuin 15 tupakka päivässä - toisten seurassa ihminen kylpee hyvissä hormoneissa. Saatavilla 26.7.2020 <https://yle.fi/uutiset/3-10729799>

LIITE 1. Kutsu haastatteluun

KUTSU HAASTATTELUUN

Olen Heli Heikkilä, sosionomi-diakoni-opiskeija Diakonia-ammattikorkeakoulusta. Teen opintoihini liittyvää opinnäytetyötä Heinolan etsivästä vanhustyöstä.

Haastattelen toiminnan piirissä olevia ikäihmisiä. Kuulen mielelläni, millaisia kokemuksia teillä on etsivän vanhustyön toiminnoista (ryhmistä tai kotikäynneistä). Voit myös arvioida itse, onko toiminnalla ollut vaikutusta elämääsi. Ja millaista vaikutus on mahdollisesti ollut.

Kaikki nämä ikäihmisten omat kokemukset ja arviot toiminnasta ovat erityisen arvokkaita, ja kokoan niitä opinnäytetyötäni varten. Kenenkään henkilöllisyys ei tule ilmi vastauksista. Vastaukset ovat vain minulla ja tuhoan ne asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua. Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista.

Teen haastattelun joko puhelimitse tai kasvotusten yhteisesti sovittussa paikassa. Jos haluat osallistua haastatteluun, jätä minulle puhelinnumerosi, niin otan sinuun yhteyttä tammikuussa 2020.

Lämmin kiitos yhteistyöstä!

Heli Heikkilä

p. 050 xxxx xxx (numero, josta soitan sinulle)

LIITE 2. Haastattelulomake

HAASTATTELU ETSIVÄN VANHUSTYÖN ASIAKKAILLE kevät 2020

Vastaajan taustatiedot
Mies/ Nainen
Syntymävuosi
Asumismuoto yksin / puolison kanssa palvelutalossa (tmv.) / joku muu, mikä? keskustassa / haja-asutusalueella ☐ eronnut ☐ leski
Muut läheiset / tukiverkosto
Onko palveluihin/ toimintoihin kulkeminen mielestänne vaikeaa? Kyllä/ Ei Miksi?
Mistä kuulitte Etsivä vanhustyö -hankkeesta? ☐ sain esitteen kaupan ovella ☐ naapurilta ☐ läheiseltä ☐ lääkäriltä ☐ terveystuvalta ☐ lehdestä ☐ taksikuskilta ☐ jostain muualta, mistä? ☐ en osaa sanoa
Etsivä vanhustyö –toiminnan piiriin ohjautumisesta; Otitko yhteyttä hanketyöntekijään, vai otettiinko teihin päin yhteyttä? ☐ otin yhteyttä hanketyöntekijään tmv. ☐ minuun otettiin yhteyttä ☐ en osaa sanoa
Kysymykset
1. Mikä sai teidät lähtemään mukaan? ☐ halusin tietää lisää ikäihmisten palveluista ☐ kaipasin toimintaa ☐ kaipasin seuraa ☐ tarvitsin ammatillista apua ☐ joku muu, mikä? ☐ en osaa sanoa Avoin:
2. Etsivä vanhustyö on kohdallanne tarkoittanut ☐ kotikäyntejä (määrä?) ☐ osallistumista ryhmätoimintaan Avoin:

<p>3. Mitä odotit tetoiminnalta? Millaisia toiveita teillä oli?</p>
<p>4. Onko toiminta vastannut odotuksianne</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ hyvin ☐ jonkin verran ☐ heikosti ☐ ei lainkaan ☐ en osaa sanoa <p>Avoim:</p>
<p>5. Mitä olette saaneet toiminnalta?</p> <ul style="list-style-type: none"> ☐ ystäviä ☐ mielekästä tekemistä ☐ käytännön apua ☐ rohkaisua tai kannustamista ☐ tietoa palveluista ja oikeuksista ☐ muuta, mitä? ☐ en osaa sanoa, onko se tuonut elämään mitään erityistä... <p>Avoim:</p>
<p>6. Onko toiminta tuonut elämäänne lisää iloa/ turvallisuuden tunnetta/ voimavaroja tai jotain muuta hyvää?</p>
<p>7. Mikä on ollut teille tärkeintä tai merkittävintä toiminnassa?</p>
<p>8. Tukeeko toiminta teidän kotona-asumistanne? Kyllä/ Ei/ En osaa sanoa Miten/ Miksei?</p> <p>Vähentääkö toiminta yksinäisyyttä tai yksinäisyyden tunnettanne? Kyllä/ Ei/ En osaa sanoa Miten/ Miksei?</p> <p>Parantaako toiminta elämänlaatuanne? Kyllä/ Ei / En osaa sanoa Miten/ Miksei?</p>
<p>9. Onko toiminnassa ollut mielestänne turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri?</p>
<p>10. Mihin tarpeeseen toiminta ei ole kyennyt vastaamaan tai mihin olette toiminnassa petty- nyt?</p>
<p>11. Mitä muuta haluaisitte sanoa?</p>